

Activiteitenverslag 2023

Inhoudsopgave

1

De gewestelijke administraties
ten dienste van de economische transitie

Korte
samenvatting

2

3

De hervorming
van de gewestelijke
economische tools

4

De monitoring
van de transitie

5

Implementatie van
de strategie

6

Thematische
focus

7

Conclusies

A photograph of a city canal, likely in Amsterdam, with buildings lining the banks and a bridge in the distance. The image is overlaid with a purple graphic that contains text and decorative elements.

De gewestelijke administraties ten dienste van de economische transitie

1.

1.

De gewestelijke administraties ten dienste van de economische transitie

We zijn zeer verheugd om u dit eerste activiteitenverslag van de Shifting Economy-strategie voor te stellen. Het vestigt de aandacht op het vele werk dat onze vier besturen de afgelopen twee jaar in een steeds nauwere samenwerking hebben verricht om van de economische transitie van het Gewest een succes te maken.

SAMEN OP WEG NAAR DE ECONOMIE VAN MORGEN

Gezien de omvang van de uitdagingen is dit uiteraard een hele onderneming. Dit vereist dat we elke dag weer een beroep doen op de deskundigheid van onze overheidsdiensten en hun enthousiaste personeelsleden. Want hoewel Brussel Economie en Werkgelegenheid, Leefmilieu Brussel, hub.brussels en Innoviris de harde kern uitmaken van de besturen die aan deze gewestelijke prioriteit werken, bieden alle overheden begeleiding en ondersteuning aan onze economische actoren om hen te wapenen tegen de steeds talrijkere uitdagingen die de klimaatverandering en de sociaaleconomische crises met zich meebrengen.

Daartoe heeft het gewest beslist zo veel mogelijk economische spelers aan te moedigen om op

milieu- en sociaal vlak voorbeeldige praktijken te hanteren. We zijn er immers van overtuigd dat onze zelfstandigen, kmo's, onze grote ondernemingen en alle andere economische spelers er groot belang bij hebben om de omslag te maken en zich duurzaam te verankeren in een steeds sneller veranderende economie en om de maatschappij positief te beïnvloeden. In dat opzicht is het belangrijk te communiceren over inspirerende voortrekkers, succesverhalen en de vele publiek-publieke, publiek-private en privaat-private partnerschappen, om samen stappen te zetten naar de economie van de toekomst.

EEN HOUVAST AAN DE ERVARINGEN, EEN VISIE OP DE TOEKOMST

We vertrekken echter niet van een wit blad: De Shifting Economy-strategie, die de Brusselse Hoofdstedelijke Regering op 31 maart 2022 goedkeurde, maakt deel uit van de Brusselse bijdrage aan het Belgische herstelplan, en werd samen met de sociale partners uitgewerkt in het kader van Go4Brussels 2030. Deze strategie volgt op de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu en het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE). Voortbouwend op de ervaring die werd opgedaan dankzij deze beleidsmaatregelen, wil de gewestelijke strategie voor economische transitie drie doelstellingen nastre-

ven: de economische instrumenten van het gewest afstemmen op zijn milieu- en sociale doelstellingen, door bij het verlenen van steun prioriteit te geven aan ondernemingen die aan hun transitie werken; aanpassen en versterken van een reeks bestaande plannen om ze coherenter te maken; en de partnerschappen met de privésector uitbreiden, met name voor de zes sectoren die de Shifting Economy-strategie als prioritair beschouwt, namelijk voeding, mobiliteit, gezondheid, de culturele en creatieve industrie, de bouw en grondstoffen-afval.

Ter afsluiting toont dit verslag over de twee eerste jaren van de uitvoering van de Shifting Economy-strategie aan dat er belangrijke stappen zijn gezet in de richting van een gewest waarin de economie koolstofvrij, regeneratiever, meer circulair, socialer, democratischer en digitaal zal zijn, en zo meer jobs en welzijn zal opleveren voor alle Brusselaars. Wij kijken alvast optimistisch en vastberaden uit naar het vervolg van dit gezamenlijke avontuur. We hebben het volste vertrouwen in het vermogen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om een ondernemingsvriendelijke omgeving vorm te geven die ons gewest transformeert ten voordele van zijn inwoners.

IN DIT VERSLAG KOMEN ALLE VERWEZENLIJINGEN VAN DE SHIFTING ECONOMY TOT 2024 AAN BOD. VEEL LEESPLEZIER!

De 4 directeurs-generaal van de dragende administraties van de strategie

Barbara Dewulf
Leefmilieu Brussel

Stefaan Sonck
Thiebaut
Innoviris

Isabelle Grippa
hub.brussels

Stéphanie Sauvage
Brussel Economie
en Werkgelegenheid

Korte samenvatting

2.

2.

Korte samenvatting

Koolstofneutraliteit tegen 2050, steun aan ondernemingen die voor hun activiteiten meer rekening willen houden met ecologische en sociale aspecten, de ontwikkeling van een ecosysteem dat bevorderlijk is voor de economische welvaart, het afstemmen van het economische beleid op de klimaatdoelstellingen: dat zijn de doelstellingen waartoe de Brusselse Hoofdstedelijke Regering zich op 31 maart 2022 heeft verbonden bij de goedkeuring van de gewestelijke strategie voor economische transitie “Shifting Economy”.

Dit activiteitenverslag vormt de ideale gelegenheid om terug te blikken op de eerste 24 maanden van de Shifting Economy-strategie, die wordt gedragen door de staatssecretaris voor Economische Transitie en Wetenschappelijk Onderzoek en de minister voor Klimaattransitie, Leefmilieu en Energie, en wordt uitgevoerd door een aantal Brusselse besturen.

De uitvoering van economische beleidsmaatregelen ter ondersteuning van de economische, ecologische en sociale transitie van onze samenlevingen blijft een relatief nieuw terrein voor overheidsacties, dat naast passende steun ook nieuwe monitoringinstrumenten vereist om de doeltreffendheid van de ingezette economische instrumenten te meten. Dit is een essentieel onderdeel om de uitdagingen die eigen zijn aan de transitie beter te begrijpen.

P. 12 DE HERVORMING VAN DE GEWESTELIJKE ECONOMISCHE TOOLS

Dit verslag gaat in de eerste plaats in op de toe-

spitsing van de economische steunmaatregelen op voorbeeldige bedrijven. In essentie houdt het begrip ‘voorbeeldigheid’ in dat tal van economische steunmaatregelen voortaan voordeliger uitvallen voor ondernemingen met een positieve impact. Die impact wordt gemeten aan de hand van een reeks criteria die opgenomen zijn in een regeringsbesluit dat werd aangenomen op 6 juli 2023. Het gaat niet alleen om voordeligere voorwaarden. Alle gewestelijke steunmaatregelen voor ondernemingen zijn herzien en op een samenhangende en geïntegreerde manier hervormd. Dat moet bedrijven helpen en hen in staat stellen om zich in te zetten voor de transitie, en dat in elk stadium en bij elke behoefte die ondernemers kunnen ondervinden, tijdens hun hele ondernemerstraject.

In de toekomst zullen de voorbeeldigheidscriteria op die manier een structurele impact hebben op de voorwaarden waaronder Brusselse ondernemingen kunnen gebruikmaken van overheidssteun. Het eerste hoofdstuk gaat over de manier waarop die steun herzien is en de begeleiding van de economische actoren bij hun transitietraject om uiteindelijk die voorbeeldigheid te bereiken.

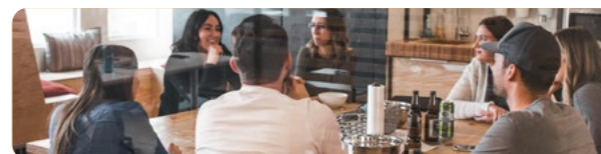
P. 22 DE MONITORING VAN DE TRANSITIE

Als onvoorwaardelijke voorwaarde voor goed bestuur moet de aanpassing van het economisch beleid hand in hand gaan met een nauwgezette monitoring om de effecten op het Brussels economisch weefsel te meten. Dat wordt mogelijk gemaakt met een voor Brussel ongeziene samenwerking. Die maakt het mogelijk om de gegevens van de ver-

schillende overheidsinstanties die nauw betrokken zijn bij de ondernemingen samen te voegen. Die monitoring staat centraal in het tweede hoofdstuk. Het gaat in eerste instantie om de economische instrumenten die de verschillende publieke actoren van de strategie voor bedrijven hebben doorgevoerd. Daarbij besteden we aandacht aan de aard en de begunstigen van die instrumenten, en aan de evolutie ervan van 2018 tot 2023.

Aanvullend, en op een meer macroscopisch niveau, wordt echter steeds duidelijker dat de klassieke economische indicatoren die we gewoonlijk hanteren deels tekortschieten als we de veerkracht van economieën willen meten in de context van de uitdagingen van de transitie. Daarom biedt het tweede deel van dit hoofdstuk een andere invalshoek, en stelt het een bordtabel voor met alternatieven voor de klassieke economische indicatoren, zoals het BBP.

Naast het heroriënteren van de economische steun is de Shifting Economy als gewestelijke strategie voor economische transitie – rechtstreeks geïnspireerd door de Donuttheorie van econome Kate Raworth – ook bedoeld om verschillende bestaande gewestelijke strategieën en plannen aan elkaar te koppelen en te coördineren om de impact te vergroten en overheidsmiddelen te rationaliseren. Om dit te bereiken moeten we ondernemers overtuigen van de economische en financiële voordelen van de transitie, hen concrete ondersteuning bieden bij het verduurzamen van hun economische activiteiten en alle besturen betrekken bij het versterken van de circulariteit van onze gewestelijke economie. Deze veranderingen zijn al goed op weg!

P. 32 IMPLEMENTATIE VAN DE STRATEGIE

De Timeline in dit verslag blikt terug op de geschiedenis van de Shifting Economy, evenals op de mijlpalen bij de implementatie van de Shifting Economy, van 2010 tot nu, en de belangrijkste die in het verschiet liggen.

P. 40 THEMATISCHE FOCUS

De Shifting Economy omvat 221 maatregelen, gedragen door niet minder dan 30 organisaties, en

bestrijkt een breed scala aan verschillende thema's, van financiering en steun voor ondernemingen tot meer transversaal beleid, zoals de digitalisering van onze economieën en handel, of gericht op specifieke strategische sectoren zoals voeding, bouw of logistiek. De transversale aanpak van de Shifting Economy en het aantal organisaties dat betrokken is bij de uitvoering van de strategie maken dat het overheidsbeleid grotendeels kan worden ontzuid, en dat de historische expertise die binnen elk bestuur aanwezig is kan worden verzilverd. Het resultaat is een meer geïntegreerde en duidelijkere aanpak voor de economische actoren. Het laatste deel van het verslag biedt de lezer een reeks thematische factsheets die een beschrijvend, objectief en toekomstgericht overzicht geven van het uitgevoerde en in de toekomst uit te voeren werk. Elke factsheet bevat ook een getuigenis waarin zowel de actoren op het terrein als ondernemers die zich inzetten voor de transitie en/of die gebruik hebben gemaakt van gewestelijke instrumenten in hun transitietraject aan het woord komen.

P. 74 CONCLUSIES

Tot slot gaat het Coördinatiecomité van de Shifting Economy in het laatste deel van dit verslag in op de belangrijkste lessen die getrokken kunnen worden twee jaar na de aftrap van de strategie, en noemt het ook enkele toekomstige ontwikkelingsmogelijkheden voor de strategie, gaande van de uitbreiding van de governance tot nieuwe toegangspoorten voor de privésector.

De hervorming van de gewestelijke economische tools

3.

3.

De hervorming van de gewestelijke economische tools

1

Context

Het klimaat ontspoord. De rapporten van het IPCC herinneren er ons regelmatig aan dat er dringend actie moet genomen worden. Een drastische vermindering van de uitstoot van broeikasgassen is echter niet langer een droombeeld. In 2050 zal koolstofneutraliteit de norm zijn. De Europese Unie zet zich hier in overeenstemming met het Klimaatakkoord van Parijs voor in. Alle economische sectoren proberen nu al hun koolstofvoetafdruk en hun blootstelling aan klimaatrisico's te beperken.

Tegelijk neemt het aantal burgers dat maatschappelijk wordt uitgesloten alsmaar toe. Deze groeiende onzekerheid verzwakt de sociale banden en brengt het samenleven in gevaar. In die context is het zeer belangrijk om te werken aan een meer inclusief gewest, waar er kwaliteitsvol werk is voor Brusselaars, en waar iedereen zijn plaats kan vinden.

Een dergelijk ontwikkelingsmodel is slechts mogelijk als we de grenzen van onze aarde respecteren en geen afbreuk doen aan onze sociale rechten, die zowel op lokaal als op wereldniveau moeten worden gegarandeerd. In dat verband vormt het economische model van de Donuteconomie een uitstekend referentiekader, omdat het de ontwikkeling van de economie als een motor voor vooruitgang beschouwt die tegelijk rekening moet houden met een ecologisch plafond en een sociaal fundament.

Dit alles houdt natuurlijk een grote uitdaging in. Het bindende karakter van de Europese verbintenissen heeft echter rechtstreekse en zeer reële gevolgen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Tegen 2050 moet de Brusselse economie immers **volledig koolstofvrij, regeneratief, circulair, sociaal, democratisch en digitaal zijn**.

BRUSSELS DONUT

Is een inclusieve economie, die staat voor vooruitgang en die de ecologische grenzen van onze aarde alsook onze sociale rechten respecteert, mogelijk? Dat is precies het economische model dat de Donut-theorie bepleit.

Meer info over het economische referentiekader dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich eigen heeft gemaakt:

<https://donut.brussels/>

2

Een geleidelijke en inclusieve transformatie ten dienste van de economische spelers

De geleidelijke transformatie van de Brusselse economische activiteiten om het hoofd te bieden aan de lokale en wereldwijde sociale en ecologische uitdagingen en de creatie en het behoud van kwaliteitsvolle jobs zijn prioritaire gewestelijke doelen. **Maar deze transformatie is wel degelijk een geleidelijk proces, dat erop gericht is zo veel mogelijk belanghebbenden te betrekken bij deze gewestelijke dynamiek, en op een zo rechtvaardig mogelijke wijze.**

Het is dan ook geen toeval dat de Shifting Economy-strategie de economische spelers uit alle mogelijke sectoren centraal plaatst, omdat ze een belangrijke troef vormen voor het welslagen van de strategie. Onze ondernemingen dragen immers bij aan de welvaart in ons gewest, ze creëren jobs en leveren innovatieve oplossingen voor de grote uitdagingen van de toekomst.

3

“Voorbeeldigheid”, een nieuw gewestelijk kader dat het gewestelijke economische beleid vorm geeft

EEN BRUSSELS CONCEPT GEBASEERD OP INTERNATIONALE REFERENTIEKADERS

De door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering goedgekeurde “Shifting Economy-strategie” beschrijft het concept van “de voorbeeldigheid van ondernemingen op sociaal en milieuvlak”, gebaseerd op de theorie van de Donuteconomie en op internationale referentiekaders zoals de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties en de taxonomie van duurzame activiteiten van de Europese Unie.

Met behulp van deze referentiekaders heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest criteria ontwikkeld om Brusselse bedrijven ertoe aan te zetten te streven naar sociale en milieuverantwoordelijkheid en het bewijs daarvan te kunnen leveren. Het gewest haalde ook inspiratie uit de Green Deal van de Europese Unie.

Om economische transitie aan te moedigen op gewestelijke schaal zal het gewest geleidelijk aan zijn middelen heroriënteren naar ondernemingen die voorbeeldig zijn op sociaal en milieuvlak.

Het concept van voorbeeldigheid en de voordelen (zie hieronder) die eruit voortvloeien kunnen dus de economische omschakeling stimuleren.

VOORBEELDIG OP MILIEUVLAK

Op milieuvlak moet de onderneming een aanzienlijke bijdrage leveren aan minstens een van de volgende doelstellingen:

- hulpbronnen rationeler gebruiken (kringlooeconomie, recyclage, verbetering van de energieprestaties, koolstofneutraliteit, ...);
- de milieu-impact verlagen (de uitstoot van vervuulende stoffen terugdringen, de biodiversiteit bevorderen, ...);
- zich aanpassen aan de klimaatverandering.

VOORBEELDIG OP SOCIAAL VLAK

Op sociaal vlak moet de onderneming een aanzienlijke bijdrage leveren aan minstens een van de volgende doelstellingen:

- een voldoende levensstandaard voor iedereen (toegang tot huisvesting, voedsel, gezondheidszorg, onderwijs, opleiding, duurzaam vervoer, internet, ...);
- de ontwikkeling en het behoud van kwaliteitsvolle jobs (in en buiten België);
- de ontwikkeling van het sociale en democratische ondernemerschap (coöperaties, participatief bestuur);
- de totstandbrenging van een inclusievere samenleving (diversiteit, bestuur).

EEN AANZIENLIJKE BIJDRAGE LEVEREN AAN DE DOELSTELLINGEN, ZONDER EEN ANDERE DOELSTELLING TE ONDERMIJNEN

Om als voorbeeldig beschouwd te worden, moet een economische speler een aanzienlijke bijdrage leveren aan een of meerdere doelstellingen op sociaal en/of milieuvlak. Tegelijk mag die speler geen enkele andere doelstelling aanzienlijk ondermijnen. Dit is een toepassing van het Europese “Do Not Significant Harm” principe.

Bijvoorbeeld: een onderneming die ervoor zorgt hulpbronnen rationeel te gebruiken zal enkel als voorbeeldig worden erkend als ze geen belemmering vormt voor de ontwikkeling van kwalitatieve jobs in België of in andere landen, noch voor de ontplooiing van een inclusieve maatschappij, enzovoort.

VOORBEELDIGHED IN TWEE BELANGRIJKE FASEN

Samengevat schept het besluit betreffende voorbeeldigheid een belangrijk precedent alsook een duidelijk gewestelijk kader: alle gewestelijke econo-

mische steunmaatregelen zullen toegeleid worden naar economische modellen die voorbeeldig zijn op sociaal en milieuvlak, en dit in twee belangrijke fasen:

- Vanaf **2024** zullen ondernemingen worden aangemoedigd stappen te zetten naar een omschakeling waarvoor ze **verhoogde steun** kunnen krijgen.
- Vanaf **2030 zal diezelfde steun nog slechts beschikbaar zijn voor voorbeeldige ondernemingen.**

VIER MANIEREN OM ALS VOORBEELDIG TE WORDEN ERKEND

- Om een erkenning te krijgen als voorbeeldige onderneming en bijgevolg verhoogde steun te ontvangen, voorziet het besluit in vier opties:

- **de onderneming beschikt over een erkende certificering of een erkend label** (bijvoorbeeld het Good Food Resto-label of het Label Ecodynamische onderneming),
- **de onderneming is begunstigde van een erkende overheidsmaatregel** (bijvoorbeeld een projectoproep van Brussel Economie en Werkgelegenheid),
- **de onderneming stimuleert de sociaalprofessionele inschakeling en opleiding van de werknemers via haar tewerkstellingsbeleid** (onder meer via alternerend leren) of
- **de onderneming verkrijgt een rechtstreekse erkenning van de voorbeeldigheid op advies van het Voorbeeldigheidscomité** (dit gebeurt op verzoek van de onderneming).

Shifting Economy: streven naar koolstofneutraliteit tegen 2025

KERNWAARDEN VAN DE STRATEGIE: PROGRESSIVITEIT EN INCLUSIVITEIT

4

Hoe zal het gewest ondernemers concreet ondersteunen?

Alle bevoegde administratieve diensten zetten zich volledig in om te zorgen dat het vele Brusselse ondernemerstalent zich kan ontplooiën op ons grondgebied. Ongeacht de mate van voldragenheid van het project of de vastgestelde behoefte, wil het ge-

west in de eerste plaats ondernemers ondersteunen bij het ontwikkelen van hun activiteiten opdat deze zo goed mogelijk bijdragen aan het behalen van de milieu- en sociale doelstellingen.

DE VOLDRAGENHEID VAN EEN PROJECT BEOORDELEN IN HET LICHT VAN DE TRANSITIE (ZELFDIAGNOSE)

Om ondernemingen te helpen bepalen welke acties ze prioritair kunnen ondernemen in het kader van hun transitie, heeft hub.brussels een lijst met 25 vragen samengesteld die drie thema's behandelen (milieu, het sociale en governance).

Dankzij deze eenvoudig te beantwoorden vragenlijst (er moeten geen bewijsstukken worden geleverd) leren ondernemingen de uitdagingen in verband met elk thema beter kennen. Tegelijk wijst hij hen de weg naar concrete steunmaatregelen en actoren die hen kunnen helpen bij het uitwerken van de acties die hun transitie vereist. Voorts biedt de vragenlijst vele relevante en praktische adviezen.

DE ECONOMISCHE SPELERS INFORMEREN OVER DE UITDAGINGEN VAN DE TRANSITIE

De website www.hub.brussels is er voor iedereen die een ondernemingsproject wil ontwikkelen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ongeacht het type onderneming (natuurlijke persoon, firma, vzw), de sector of de ontwikkelingsfase. In 2022 vonden bijna **800.000 unieke bezoekers** een schat aan informatie over de voorbereiding, opstart, ontwikkeling of stopzetting van een ondernemingsproject op een van de **3.600 pagina's van de website**.

In het kader van de Shifting Economy-strategie werd de website hub.brussels niet enkel voorzien van een gebruiksvriendelijkere zoekmotor, maar ook van meer uitgebreide informatie over de economische transitie, zodat de verschillende doelgroepen de nodige hulp kunnen vinden op het gebied van begeleiding, financiering, instrumenten of praktische vragen...

DE ECONOMISCHE SPELERS BEGELEIDEN BIJ EN SENSIBILISEREN VOOR HUN TRANSITIEPROJECT

Het gewestelijke ondernemingsagentschap hub.brussels levert elk jaar bijna **6.000 keer ondersteuning**.

Als onderdeel van de gewestelijke strategie voor economische transitie werd dit ondersteuningsaanbod herzien, versterkt en aangepast om te voldoen aan de doelstellingen van de Shifting Economy-strategie. Zo opende in februari 2024 een nieuwe Lokaal Economieloket (LEL) en alle LEL's zullen projectdragers aanmoedigen om aan de slag te gaan op basis van duurzame en maatschappelijk verantwoorde economische modellen. **Daarnaast werd er specifieke begeleiding ontwikkeld, onder meer inzake een duurzaam businessmodel, digitalisering of detransitie van handelszaken en restaurants en cafés. Voorts werden de begeleidingsactiviteiten van de Life Tech-cluster meer op preventie gericht.**

Dit aanbod komt bovenop meerdere reeds bestaande en baanbrekende activiteiten en programma's inzake transitie, zoals de **Ecobuild- en Circlemadeclusters**, die respectievelijk werken rond duurzaam bouwen en de kringloopeconomie, en de **begeleidingsprogramma's inzake stedenbouw en milieu**.

In al zijn begeleidingsprogramma's besteedt hub.brussels ook aandacht aan **sensibilisering** door ondernemers aan te moedigen systematisch na te denken over de uitdagingen inzake transitie gedurende de verschillende fasen van hun ondernemingsproject, meer bepaald het belang om rekening te houden met de ESG-criteria bij fondsenwervingen, het belang van duurzame businessmodellen voor het verkrijgen van subsidies en projectoproepen, en het belang

van goede sectorpraktijken, zoals de duurzame voedingscriteria (Good Food) voor handelszaken, enzovoort.

Om de impact van de begeleiding van de economische spelers verder te vergroten heeft hub.brussels in samenwerking met Leefmilieu Brussel de **Shifting Academy** opgericht. De Shifting Academy heeft als ambitie om de vaardigheden inzake economische transitie van de eerstelijnsbegeleidingscoaches van de LEL's, van de bedrijvencentra en van andere partners uit de private begeleidingssector, te verbeteren. Deze grote uitbreiding van het begeleidingsaanbod moet ook helpen om de inclusiviteitsdoelstelling van de Shifting Economy-strategie te behalen.

De transitiedoelstellingen zijn ook van toepassing op de internationale handel. Met betrekking tot de export worden enerzijds baanbrekende projecten en sectoren op het vlak van transitie actief gepromoot op de buitenlandse markten, en anderzijds helpt het agentschap (nieuwe) exporteurs om hun activiteiten (logistiek, enzovoort) in het buitenland op een duurzame manier uit te bouwen.

Ten slotte kunnen buitenlandse investeerders die zich in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest willen vestigen, gebruik maken van een reeks begeleidingsinstrumenten om dit op duurzame wijze en in overeenstemming met de gewestelijke doelstellingen te doen, onder meer een economische transitiecoach voor de winnaars van het Welcome Package ((dienstenpakket aangeboden door hub.brussels aan buitenlandse ondernemers die zich willen vestigen in het Brussels Gewest).

4

STIMULEREN VAN INNOVATIE IN HET SHIFTING ECONOMY-TIJDPERK

Ondernemers kunnen voortaan voor hun innovatieprojecten van bij de ideeënfase tot de opschaling van hun project een beroep doen op de innovatietrajecten (Innovation Journeys) van **Innoviris**. Die omvatten een geheel van multidimensionele steunmaatregelen (subsidies, begeleiding, huisvesting, community's) ter ondersteuning van start-ups, kmo's, grote ondernemingen, vzw's, enzovoort. Met een jaarlijks budget van ongeveer **20 miljoen euro** bestrijken de innovatietrajecten vier domeinen, namelijk digitale innovatie, circulaire economie, sociale innovatie en binnenkort gezondheid.

Bovendien ontwikkelde het gewest in 2023 met het oog op de steeds snellere digitalisering van de economie en met steun van Europese fondsen en het Circular Innovation-financieringsprogramma een **Digital Innovation Hub** ("sustAln.brussels") die over geavanceerde expertise beschikt inzake een ethisch en doordacht gebruik van nieuwe digitale technologieën.

ONDERNEMINGEN HELPEN OM ZICH TEGEN GUNSTIGE VOORWAARDEN OP HET BRUSSELS GRONDGEBIED TE VESTIGEN

In de context van het steeds kleiner wordende grondaanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is **citydev.brussels** bevoegd voor het beheer van een uitgebreid openbaar patrimonium met de bedoeling om productieve activiteiten op het Brusselse grondgebied te behouden en te stimuleren door te voorzien in de nodige terreinen en gebouwen voor ondernemingen die hun activiteiten willen ontplooien.

In het kader van de Shifting Economy-strategie moeten kandidaat-ondernemers voortaan een onlinevragenlijst invullen om na te gaan in hoeverre hun zakelijke model aansluit bij de gewestelijke doelstellingen inzake economische transitie. Zo kan een onderneming afhankelijk van haar score door citydev.brussels worden erkend maar ook tot **25% korting** krijgen op de huurprijzen en canons die gelden tijdens de duur van de huurovereenkomst.

Bovendien kunnen ondernemingen die bepaalde labels hebben ontvangen (Good Food, circulaire economie, Ecodynamisch Label*) of die als voorbeeldig werden erkend door andere besturen bijkomende kortingen krijgen, waardoor ze gecumuleerde kortingen op de huurprijzen en canons kunnen genieten die oplopen tot **33%**. In totaal worden de kortingen toegekend aan ondernemingen in transitie **voor de periode 2023-2025** op bijna 1 miljoen euro geraamd.

FINANCIEREN VAN ONDERNEMINGSPROJECTEN MET POTENTIEEL

Brussel Economie en Werkgelegenheid stelt, vooral aan zko's, een veelheid aan premies ter beschikking voor consultancy, de opstart van digitaliseringsprojecten of projecten inzake economische transitie, of voor opleidingen van het personeel van de onderneming, alsook steun aan ondernemers die actief zijn in tewerkstellingscoöperaties, of aan werknemers die gebruik willen maken van coworkingoplossingen, enzovoort. Andere vormen van steun zijn bijvoorbeeld een compensatie voor investeringsprojecten die eerder door de onderneming werden goedgekeurd. In totaal zijn al deze vormen van steun goed voor een **jaarlijks budget van bijna 32 miljoen euro** wat ten goede komt aan zowat **3.000 begunstigden per jaar**. Met de inwerkingtreding van het besluit betreffende voorbeeldigheid zullen ondernemingen die voorbeeldig zijn op sociaal en milieuvlak vanaf 2024 tot **45% extra premie** kunnen ontvangen. Vanaf 2030 zullen enkel nog voorbeeldige ondernemingen deze steun kunnen ontvangen.

Ondernemingen kunnen ook een beroep doen op andere vormen van financiering (leningen, converteerbare leningen, kapitaal) via **finance&invest.brussels**. De herkapitalisatie van deze gewestelijke investeringsmaatschappij voor een bedrag van **164 miljoen euro**, die volwaardig deel uitmaakt van de Shifting Economy-strategie, is bedoeld om de economische ontwikkeling van het gewest een sterke boost te geven. Tegelijk heeft finance&invest.brussels een duurzame investeringsstrategie uitgewerkt, genaamd "Impact Scoring Platform" (ISP). Volgens die strategie zal voor elke nieuwe financieringsaanvraag een vragenlijst moeten worden ingevuld die de financiële analyse aanvult met een beoordeling van niet-financiële criteria (op het gebied van milieu, het sociale en governance).

7

VERDUURZAMEN VAN DE GEWESTELIJKE LOGISTIEK

In ons dichtbevolkte, centraal gelegen gewest met zijn kanaal dat het noorden met het zuiden van dit land verbindt, zijn er nog veel mogelijkheden om de stedelijke logistiek te herdenken.

Met dit in gedachten werd de **Logistieke Green Deal** uitgewerkt, een samenwerkingsverband tussen de publieke en private sector dat al bijna **65 ondertekende ondernemingen** telt. De Logistieke Green Deal is bedoeld om de spelers uit de sector te inspireren, met name via netwerken en het uitwisselen van goede praktijken alsook het promoten van voorbeeldige initiatieven, en door een begeleiding op maat en financiële steun te bieden. De ondertekenaars zetten zich in om de sector te sensibiliseren voor de noodzaak om de praktijken te veranderen, de volumes en leveringsrondes te optimaliseren, vaker voor vervoer over water, het spoor en met de bakfiets te kiezen, of om de voorkeur te geven aan nuluitstootvoertuigen.

De Haven van Brussel ontwikkelde in dat verband meerdere tools om het gebruik van de waterweg te stimuleren en zo bij te dragen aan het koolstofvrij maken van de logistieke activiteiten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In de eerste plaats komt het erop aan meerdere verplichtingen aan te scherpen voor de concessiehouders die een terrein exploiteren in de nabijheid van de waterweg, met name in termen van MGT (minimaal gegarandeerde trafiek) die de risto's (in geval van overschrijding van het in de concessie geregistreerde minimale jaarlijkse verkeer) of vergoedingen bepaalt (in geval van ontoereikendheid van het in de concessie geregistreerde minimale jaarlijkse verkeer). Bovendien houdt elk nieuw concessiecontract ook de verplichting in om het label **Ecodynamische Onderneming te leveren** (zie infra), een label dat de koolstofneutraliteit aantoont, en om een **decarbonisatieplan te publiceren**.

In het kader van deze nieuwe verplichtingen financiert de Haven van Brussel de dienstverlening van een **Klimaatdeskundige** om de concessiehouders te helpen bij het opstellen van een koolstofbalans, terwijl de compensatie van de koolstofvoetafdruk ten laste blijft van de concessiehouders.

Voor de ondernemingen die een modale verschuiving van hun vervoersstromen van de weg naar waterwegen of het spoor willen bewerkstelligen, stelt de Haven van Brussel ook een **Transportdeskundige** ter beschikking, aangevuld met een subsidie voor de gebruikte goederen.

Ten slotte verbindt de Haven van Brussel zich ook tot het koolstofvrij maken van het havendomein, met name door de medefinanciering van alle studies voor de installatie van een kleine of microwindmolen in het havengebied.

8

PUBLIEKE ERKENNING GEVEN AAN VOORBEELDIGE PROJECTEN

Het label Ecodynamische Onderneming is een officiële en kosteloze erkenning door Leefmilieu Brussel. Het bekroont Brusselse ondernemingen, verenigingen en instellingen uit de privé- en openbare sector die actie ondernemen om de impact van hun activiteiten op het milieu te beperken, en moedigt hen aan. Het label biedt een referentiekader van goede praktijken alsook begeleiding op maat, waarbij kandidaten worden ondersteund bij hun initiatieven op het gebied van ecologisch beheer, en worden doorverwezen naar andere steunmaatregelen van Leefmilieu Brussel inzake advies aangaande verschillende domeinen zoals waterbeheer, energie, mobiliteit, afval en duurzame aankopen.

Dit label wordt beschouwd als een opstap naar voorbeeldigheid. Bijgevolg genieten organisaties met een label verhoogde economische steun van het gewest tegen 2024.

In augustus 2023 telde het label 112 activiteitsites met een label. Er werden initiatieven genomen om het inclusieve karakter van het label te verbeteren, met name aan de hand van een vereenvoudigd referentiekader voor zko's, dat in februari 2023 tot stand kwam. Bovendien zullen er referentiekaders per sector worden uitgewerkt om de administratieve last voor aanvragers te verkleinen en tegemoet te komen aan de verhoging van de aanvragen tegen 2030.

5 De openbare spelers als drijvende kracht van de transitie

HERZIENING VAN DE OPENBARE AANBESTEDINGEN

De overheidsopdrachten spelen een essentiële rol als strategisch instrument van het overheidsbeleid voor het behalen van de transitiedoelstellingen op sociaal, economisch en milieuvlak. Wegens zijn aanzienlijke economische gewicht - de Brusselse openbare sector vertegenwoordigt bijna **13,9% van het gewestelijke bruto binnenlands product** - is het van groot belang dat openbare spelers het voortouw nemen inzake de voorbeeldigheid en dat ze negatieve externe effecten zo veel mogelijk internaliseren door rekening te houden met zowel het ecologische plafond als het sociaal fundament. Daarbij beschikt het BHG over een belangrijke hefboom om ondernemingen te stimuleren die aan de publieke behoeften voldoen met een duurzaam aanbod.

13,9% van het regionale bruto binnenlands product

HET IS PRECIËS MET DAT DOEL DAT HET GEWEST BEGELEIDING BIJDT AAN:

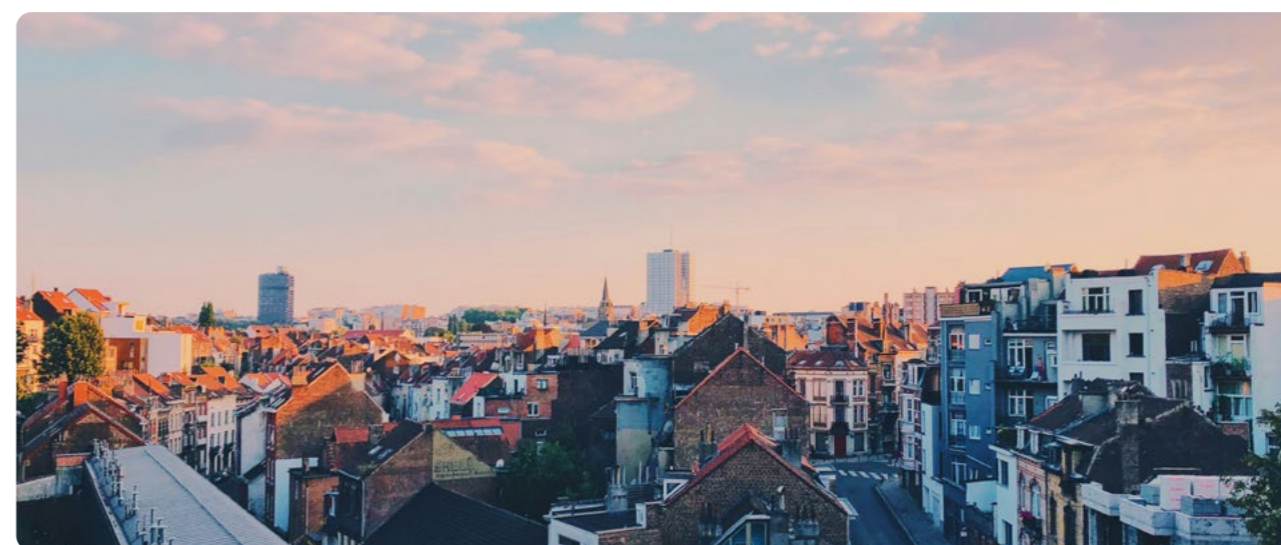
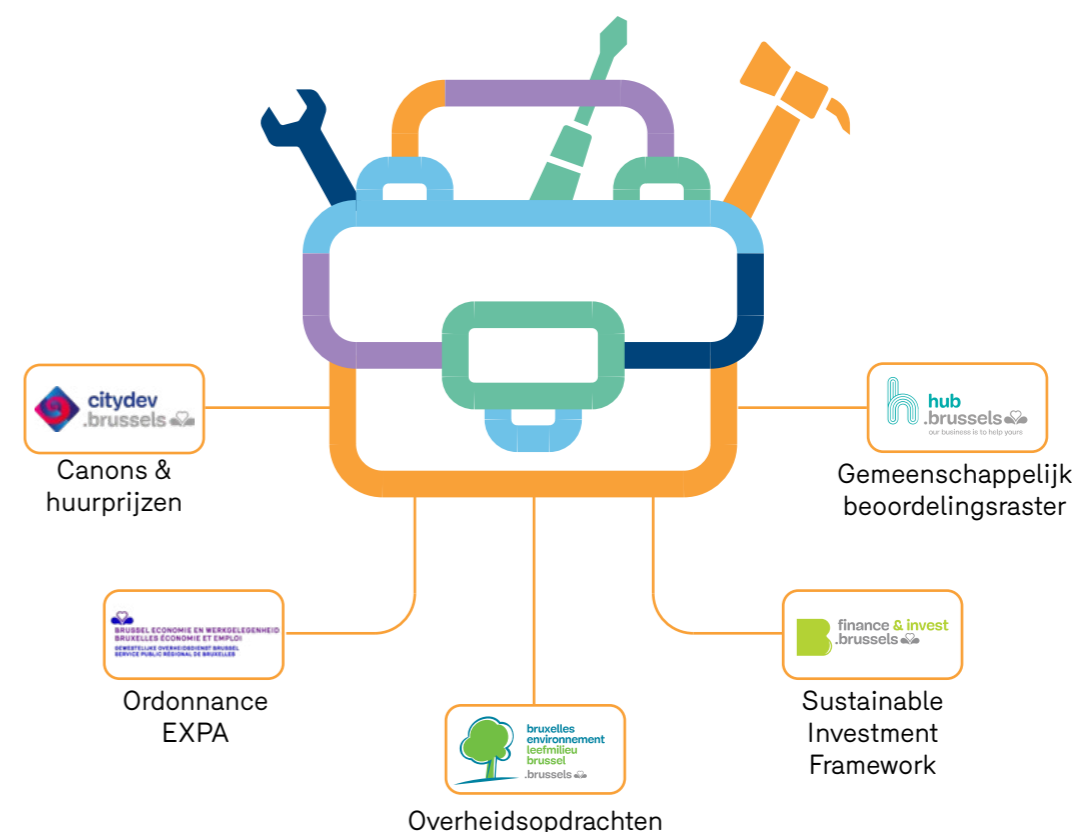
- Alle overheden gevestigd op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest die een openbare vraag creëren die rekening houdt met duurzaamheid. Leefmilieu Brussel biedt hen ondersteunende diensten (facilitator duurzame overheidsopdrachten), opleidingen en een helpdesk om hen te helpen hun overheidsopdrachten duurzamer en meer toegankelijk te maken voor kmo's en zko's;
- De Brusselse zko's en kmo's die in staat zijn duurzame en innovatieve diensten aan te bieden. Enerzijds levert het gewest inspanningen om de openbare vraag toegankelijker te maken voor kmo's en zko's die zich inzetten voor de transitie, om hen te helpen dit belangrijke deel van de markt te benutten. Anderzijds worden er infosessies gegeven aan kmo's en zko's om ze te sensibiliseren en worden er events georganiseerd (meet your buyer) om ze in contact te brengen met openbare aankopers.

"VOORBEELDIGHED", EEN COHERENTE EN GEÏNTEGREERDE BENADERING

Samengevat vormt het besluit betreffende voorbeeldigheid een soort van gereedschapskist voor alle gewestelijke administratieve diensten. Deze behouden een mate van autonomie bij het kalibreren van hun respectieve instrument, aangezien ze elk voor an-

dere doelgroepen en behoeften zijn bedoeld, maar ze zijn allemaal geïnspireerd op de principes die zijn vastgelegd in het besluit betreffende voorbeeldigheid om te zorgen voor een coherente, leesbare en geïntegreerde benadering.

Een regio met een visie Coherente criteria en een gemeenschappelijke aanpak ontwikkelen

De monitoring van de transitie

4.

4.

De monitoring van de transitie

1

Inleiding

De economische instrumenten zijn nu geheroriënteerd. Het instrument van de voorbeeldigheid is in werking getreden, net als de hervorming van de steun voor de ontwikkeling en de economische transitie van bedrijven. **Het administratieve ecosysteem van Shifting Economy is klaar om een ambitieus actieplan voor 2030 uit te voeren. Het is dan ook vooral in de komende jaren dat we de voortgang van de transitie van de Brusselse economie, aangedreven door Shifting Economy, zullen kunnen beoordelen, en hiervoor is er een ambitieus monitoringinstrument in het leven geroepen.**

Sinds enkele jaren worden een aantal instrumenten voor de economische transitie bestendig, hervormd of ontwikkeld. Er moest dus een volledig monitoringsysteem voor de economische transitie worden opgezet om een besluitvormingsinstrument te creëren waarmee de impact van het betrokken overheidsbeleid kan worden gemeten. Het doel van deze monitoring is om het beleid van economische transitie te volgen en zo nodig aan te passen om de doelstellingen voor een koolstofvrij Brussel te bereiken. Hoewel deze monitoring ons toelaat terug te blikken op de afgelopen vijf jaar, valt te verwachten dat de effecten van de uitvoering van Shifting Economy pas op de langere termijn echt zichtbaar en meetbaar zullen zijn.

Het doel van dit hoofdstuk is daarom om zowel het gewestelijke economische beleid te belichten dat is uiteengezet in de Shifting Economy-strategie als de ontwikkeling van alternatieve indicatoren voor het bbp om de tekortkomingen en gebreken van het bbp te compenseren. Binnen enkele maanden zal deze monitoring het ook mogelijk maken om de evolutie van de belangrijkste trends in de Brusselse economie op het vlak van transitie te belichten via de invoering van een specifiek dashboard en een nieuwe indicator die het aandeel van de Brusselse bedrijven in economische transitie en de evolutie ervan in de tijd schat.

Dit werk kan niet plaatsvinden zonder te wijzen op de eco-

nomische context die zich heeft ontwikkeld van 2020 tot nu: gezondheids crisis, crisis van stijgende energieprijzen, inflatie. Al deze conjunctuurelementen hebben een grote impact gehad op de wereldwijde, Europese, Belgische en Brusselse economie. Hoewel er veel middelen zijn gemobiliseerd om de Brusselse bedrijven te ondersteunen, wat heeft geholpen om de negatieve gevolgen van deze crisissen te beperken, is deze conjuncturele context belangrijk voor een goede analyse van de monitoring van de economische transitie, aangezien de goede economische gezondheid van een bedrijf een bepalende factor is in zijn beslissing om een transitieproces te beginnen en daarna voort te zetten. Tegen deze achtergrond is de economische transitie meer dan ooit een kans om de robuustheid van bedrijven te verbeteren. Het stelt hen in staat om schokken op te vangen en de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien. Velen zijn zich hier al vandaag van bewust.

In de analyse die volgt, richt het eerste deel zich op de **karacterisering van het economisch beleid**, waarbij we ons meer in het bijzonder richten op de **transitie-instrumenten voor bedrijven** die zijn ingesteld van de belangrijkste spelers van Shifting Economy om hun transitie te vergemakkelijken (zie hieronder). Op deze visie op het gewestelijke overheidsaanbod wordt vervolgens een specifiek en aanvullend perspectief geboden op de bedrijven en sectoren die van deze instrumenten gebruikmaken.

Het tweede deel beschrijft dan weer de resultaten van een nauwe samenwerking - die nog steeds aan de gang is - **bij het opzetten van een dashboard van alternatieve indicatoren voor het bbp**, waarmee de ontwikkeling van de economische transitie op gewestelijk niveau kan worden gevolgd.

Vervolgens zal bijzondere aandacht worden besteed aan een van de belangrijkste indicatoren van dit dashboard, namelijk de indicator die tot doel heeft **het aandeel van de Brusselse bedrijven in transitie** in te schatten.

2

De monitoring van het gewestelijke beleid voor economische transitie

2.1. BESTAANSGROND EN AANPAK

De opvolging van het gewestelijke beleid voor economische transitie maakt het mogelijk om te rapporteren over zowel de uitgevoerde acties voor bedrijven als de belangrijkste resultaten in verband met deze acties. Deze oefening is dus belangrijk omdat ze de overheid heel wat nuttige informatie verschaft die haar in staat stelt om het bestaande beleid voort te zetten, te versterken of, indien nodig, bij te sturen.

De aanpak voor deze monitoring was tweeledig.

Eenzijds hebben we geprobeerd om steunmaatregelen voor bedrijven te identificeren die gericht zijn op de geleidelijke transformatie in de breedste zin van het woord - d.w.z. de aanpak van milieubeheer; aanpassingen ten gunste van duurzame bedrijfsmodellen; een ruimere integratie van de sociale component in de activiteiten van het bedrijf; innovaties in governance - van Brusselse bedrijven, met de bedoeling om de Brusselse economie koolstofvrij, regeneratief, circulair, sociaal, democratisch en digitaal te maken en bij te dragen tot de tewerkstelling van de Brusselaars tegen 2050.

Deze regelingen, ook wel "transitie-instrumenten" genoemd, kunnen zeer uiteenlopende vormen aannemen, afhankelijk van de vraag of ze financieel (bv. directe subsidies) of niet-financieel (bv. labels of begeleiding) zijn, en worden voornamelijk beheerd door de volgende instanties: Leefmilieu Brussel, Brussel Economie en Werkgelegenheid, citydev.brussels, finance&invest.brussels, het Brussels Waarborgfonds, hub.brussels,

Innoviris, Haven van Brussel en Brussels Greenbizz.

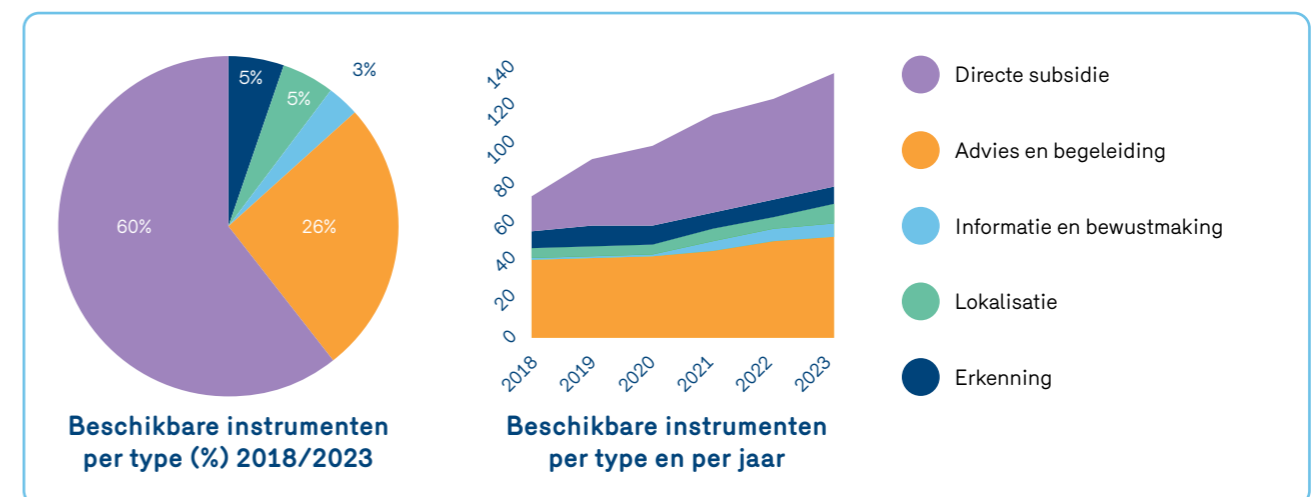
We wilden ons ook richten op de bedrijven zelf, die de begunstigden zijn van deze instrumenten. Dit toont het soort publiek dat rechtstreeks wordt beïnvloed door het ingevoerde beleid, evenals de penetratie van dit beleid binnen de Brusselse economie.

2.2. DE TRANSITIE-INSTRUMENTEN: STERKE STIJGING VAN MEERDERE EN DIVERSE TOEGANGSPOORTEN VOOR BEDRIJVEN

Met uitzondering van maatregelen met een meer transversaal karakter (bv. maatregelen met betrekking tot governance), is het verwachte resultaat van de meeste maatregelen van Shifting Economy de creatie, aanpassing of zelfs voortzetting van instrumenten die bedoeld zijn om de transitie van Brusselse bedrijven te ondersteunen, zoals beschreven in het deel "heroriëntering van de economische steunmaatregelen."

Tussen 2018 en 2023 zijn **207 transitie-instrumenten**² beschikbaar gesteld aan bedrijven, wat hen een opmerkelijke diversiteit aan toegangspoorten naar de economische transitie biedt.

Van de **207 instrumenten** die als onderdeel van deze oefening zijn geïdentificeerd, vertegenwoordigen financiële en niet-financiële instrumenten die de transitie ondersteunen, respectievelijk 60% en 40% van alle instrumenten die beschikbaar zijn voor bedrijven in de periode 2018-2023.

In vijf jaar tijd heeft de prioriteit die het gewest heeft gegeven aan de doelstelling van economische transitie zich in de praktijk vertaald in een verdubbeling van het aantal transitie-instrumenten dat beschikbaar is gesteld aan bedrijven.

¹ Shifting Economy, p. 11.

² Gedragen door 7 gewestelijke entiteiten, namelijk (in alfabetische volgorde): Brussel Economie en Werkgelegenheid; citydev.brussels; Greenbizz; hub.brussels; Innoviris, Leefmilieu Brussel en port.brussels. De instrumenten die worden gedragen door finance&invest.brussels (FIB), de dochterondernemingen ervan en het Brussels Waarborgfonds (BWF), waarvan de transitie ook is voltooid, zullen in een tweede fase worden geïntegreerd.

Uit de monitoring blijkt dat **meer dan de helft van de instrumenten betrekking heeft op "directe subsidies"** ter ondersteuning van een transitietraject dat binnen bedrijven is gestart of wordt voortgezet (60%) en ongeveer **een kwart op "advies en begeleiding" in de richting van duurzaam en eerlijk ondernemerschap (26%)**.

Instrumenten van het type **"lokalisatie" zijn ook aanwezig (5%)** en hebben betrekking op regelingen die over het algemeen gekoppeld zijn aan het gebruik van een ruimte (bijv. grond, werkplaatsen enzovoort) tegen voordelige voorwaarden, op voorwaarde dat wordt voldaan aan normen die respectvol zijn vanuit sociaal en/of milieuoogpunt.

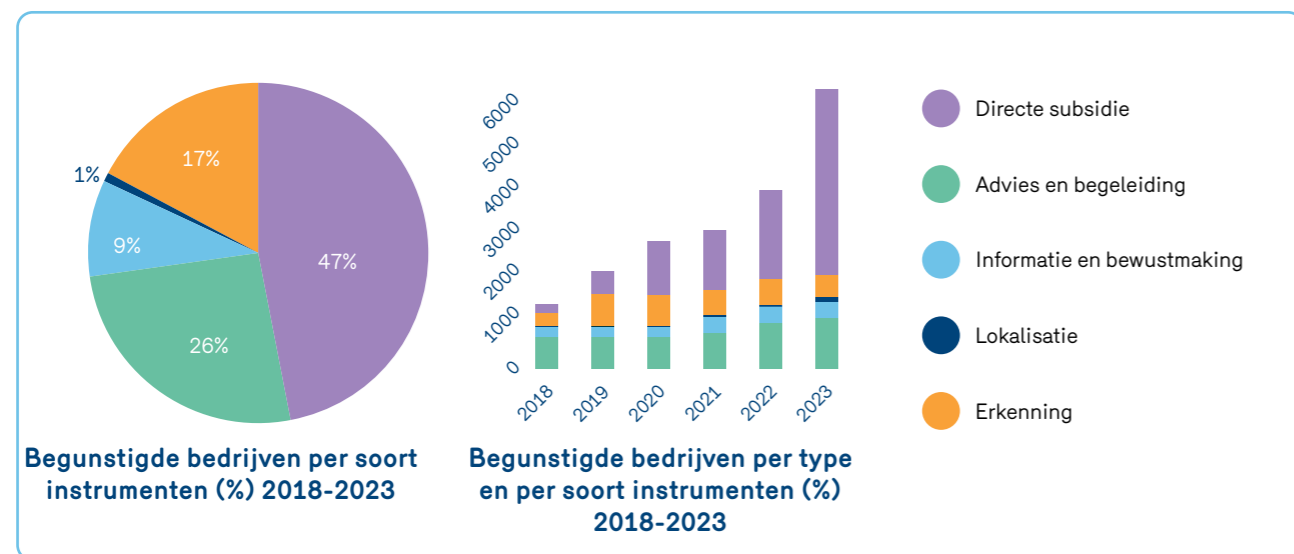
Met hetzelfde percentage **(5%) nemen "erkenningen"** de vorm aan van labels, vergunningen of erkenningen waarmee de capaciteiten of acties van bedrijven ten gunste van de transitie worden erkend.

Ten slotte bevat de lijst ook instrumenten die bedoeld zijn om bedrijven die een economisch transitietraject willen starten, **te informeren en bewust te maken (3%)**.

Tussen 2018 en 2023 was er een **duidelijke opwaartse trend** in het aantal instrumenten ter bevordering van de transitie van bedrijven, **bijna een verdubbeling** van 73 instrumenten in 2018 tot ongeveer 136 instrumenten in 2023 (x1,9).

Met uitzondering van de erkenningsinstrumenten, die in de in acht genomen periode stabiel zijn gebleven, zijn alle andere categorieën transitie-instrumenten aanzienlijk toegenomen: **"Advies en begeleiding" (+30%); "Informatie en bewustmaking" (+600%); "Lokalisatie" (+100%); "Subsidie" (+222%)**. Hieruit blijkt dat de economische transitie in de loop der jaren een prioriteit is geworden voor alle bevoegde besturen.

Tot slot moet worden opgemerkt dat niet-financiële instrumenten door hun aard over het algemeen voor een langere periode beschikbaar zijn - in tegenstelling tot bijvoorbeeld jaarlijkse projectoproepen - wat verklaart waarom ze een groter deel van het totaal uitmaken³, zoals blijkt uit de figuur rechts. Vanuit dit perspectief is de verhouding tussen financiële en niet-financiële instrumenten omgekeerd - 40% en 60%.

Bedrijven willen steeds meer ondersteuning van de overheid bij hun transitietraject.

2.3. VERVIERVOLDIGING VAN HET AANTAL BEGUNSTIGDE BEDRIJVEN

Tussen 2018 en 2023 registreren we **19.065 toepassingen van transitie-instrumenten**.⁴

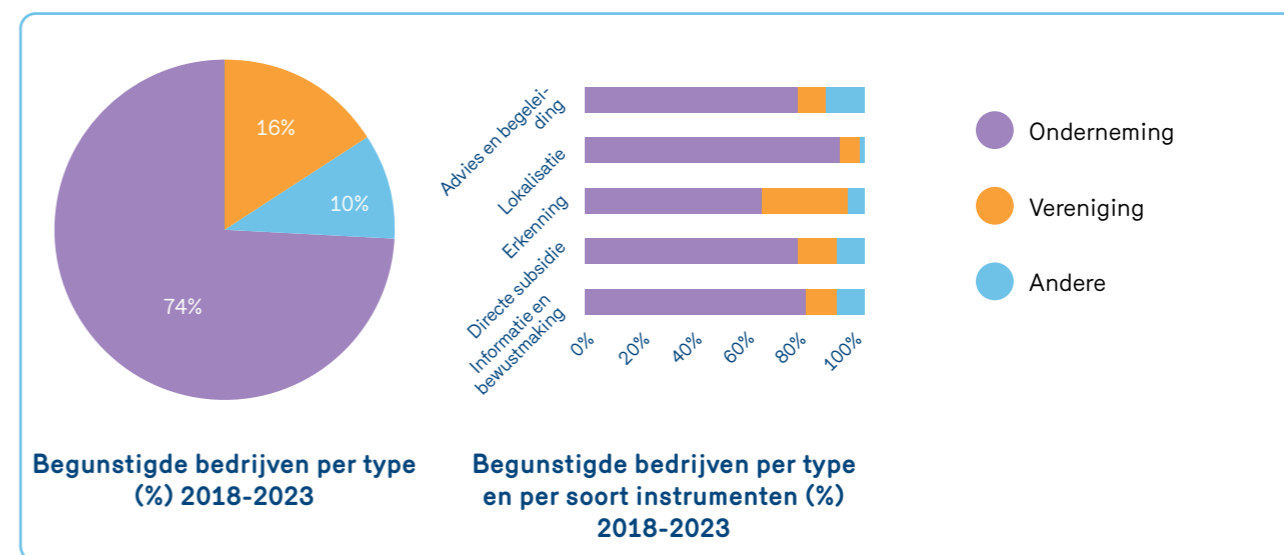
Wat de instrumenten betreft waarvan bedrijven hebben gebruik gemaakt, waren **directe subsidies het populairst**: bijna de helft van de begunstigde bedrijven hebben een beroep gedaan op dit instrument **(47%)**.

Er moet echter worden opgemerkt dat er over het algemeen de meeste vraag was naar **alle niet-financiële instrumenten**, ongeacht hun specifieke aard (advies & begeleiding; informatie en bewustmaking; lokalisatie; erkenning) **(53%)**.

Erkenning is het op één na populairste type instrument, met **17% van de bedrijven die ervan gebruikmaken**. Met 5% van de beschikbare instrumenten (zie vorig punt) is dit het type instrument dat verhoudingsgewijs het meest is toegenomen. Dit betekent dat deze

³ Bijvoorbeeld: een label dat in 2018 werd gecreëerd en vandaag nog steeds beschikbaar is, verschijnt in 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 en 2023, terwijl een projectoproep uit 2018 alleen in 2018 verschijnt.

⁴ Alle cijfers in dit deel zijn gebaseerd op gegevens die zijn verzameld voor 151 van de 207 instrumenten die in het vorige hoofdstuk zijn geïdentificeerd (73%).

De overgrote meerderheid van de begunstigde entiteiten zijn particuliere bedrijven en een aanzienlijk aantal zijn verenigingen.

instrumenten relatief gekoppeld zijn aan een groter aantal begunstigde bedrijven.

Hetzelfde geldt voor **informatie- en bewustmakingsinstrumenten - 3%** van de beschikbare instrumenten waarvan **9% van de bedrijven gebruikmaken**.

Aan de andere kant zijn **lokalisatie-instrumenten (1%)** door hun aard gekoppeld aan relatief minder bedrijven, en dit wordt gecombineerd met het feit dat sommige van deze begunstigde bedrijven geassocieerd kunnen zijn met meerdere aanvullende instrumenten (bijvoorbeeld een huur en een huurverlaging met ecolabel).

In de tijd gezien is het aantal transitie-instrumenten tussen 2018 en 2023 bijna verdubbeld, terwijl **het aantal begunstigde bedrijven in dezelfde periode meer dan verviervoudigd is**.

Het aantal instrumenten van het type **"directe subsidie"** is dus toegenomen, wat leidt tot een aanzienlijke groei van het aantal begunstigde bedrijven - **20x meer bedrijven in 2023 dan in 2018**. De populatie van bedrijven die gebruikmaken van **lokalisatie-instrumenten** is ook sterk gegroeid, met een bijzonder significante opleving tussen 2022 en 2023 **(x2)**.

Bedrijven die profiteren van instrumenten **van advies en begeleiding, informatie en bewustmaking, en erkenning** hebben een relatief vergelijkbare groei doorgemaakt **(x1,6)**. Deze toename is des te opmerkelijker in het geval van de laatstgenoemde, aangezien het aantal instrumenten van dit type in de loop der tijd stabiel is gebleven, wat duidt op het groeiende succes van de beschikbare instrumenten.

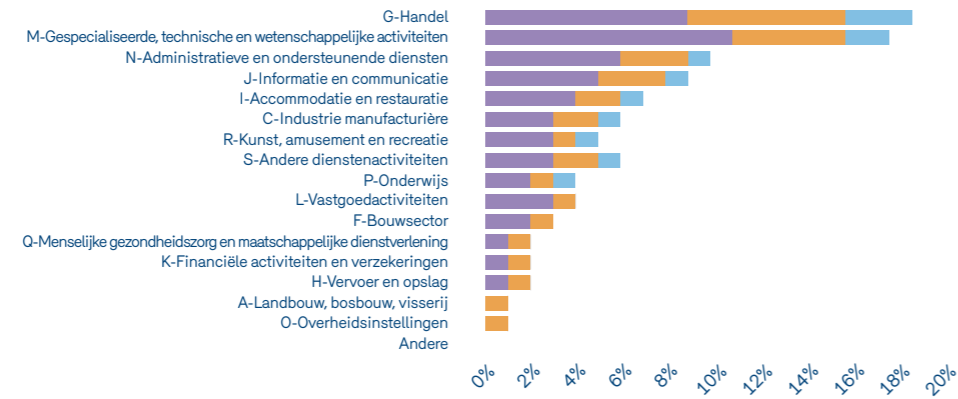
Wat de samenstelling van deze begunstigde bedrijven betreft, zien we dat ze voornamelijk bestaan uit **ondernemingen (74%)**, gevolgd door **verenigingen (16%)** en **andere (10%)**.

Er moet ook worden opgemerkt dat deze populaties deze verhouding handhaven in bijna alle categorieën van instrumenten, met uitzondering van die voor erkenning en lokalisatie, die bestaan uit een grotere populatie van verenigingen (31%) in het eerste geval en ondernemingen (91%) in het tweede geval.

Als we de sectoren bekijken, komen deze begunstigde bedrijven uit zeer uiteenlopende sectoren, waarbij een aanzienlijk deel afkomstig is uit de sectoren handel (18%) en gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten (18%).

Aangezien directe subsidies het meest gebruikte type instrument zijn, wordt deze bevinding ook op een relatief uniforme manier weerspiegeld in alle sectoren. Alleen de sector gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten lijkt relatief minder gebruik te hebben gemaakt van niet-financiële instrumenten, in tegenstelling tot de sectoren landbouw en openbaar bestuur, die eerder van dit type instrument gebruik maken.

● Via financiële instrumenten ● Via non-financiële instrumenten ● Via beide
Begunstigde bedrijven per sector en per soort instrumenten (%) 2018-2023

2.4.2.4. DE TOENAME VAN HET AANTAL INSTRUMENTEN IS HAND IN HAND GEGAAN MET EEN STERKE STIJGING VAN DE BEDRAGEN DIE AAN BEGUNSTIGDE BEDRIJVEN ZIJN TOEGEWEEZEN

Als we de financiële transitie-instrumenten nader bekijken, en meer specifiek de **directe subsidies** - het enige type financieel instrument dat hier wordt bekeken totdat die van FIB, het BWF en indirecte subsidies worden meegerekend - is er in totaal **211.370.504 euro** toegewezen aan bedrijven die hiervan profiteren in de periode 2018-2023.

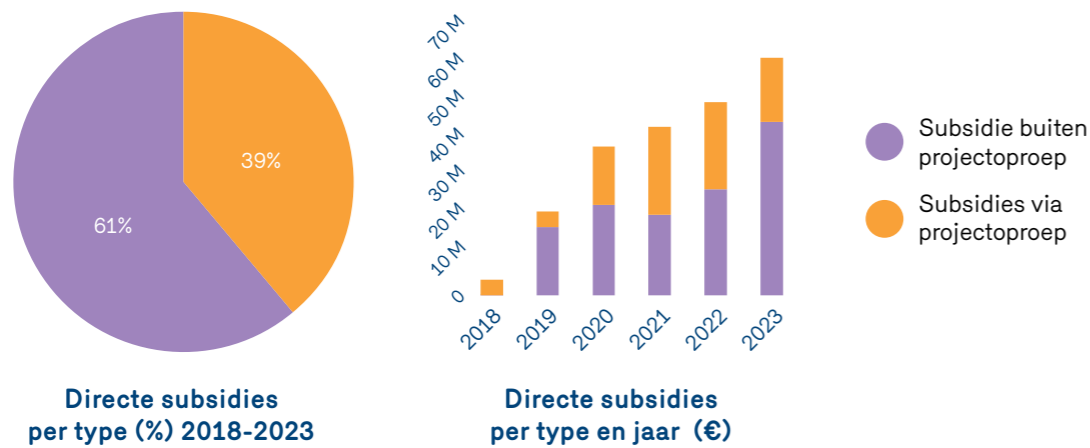
Van dit totaal bestaat 39% uit subsidies in het kader van projectoproepen.

Net als de transitie-instrumenten en de bedrijven die er een beroep op doen, stijgen de toegewezen

bedragen in de loop van de periode aanzienlijk tot bijna **60 miljoen euro in 2023 (x15 vergeleken met 2018)**, waarvan meer dan 40 miljoen euro subsidies buiten projectoproepen.⁵

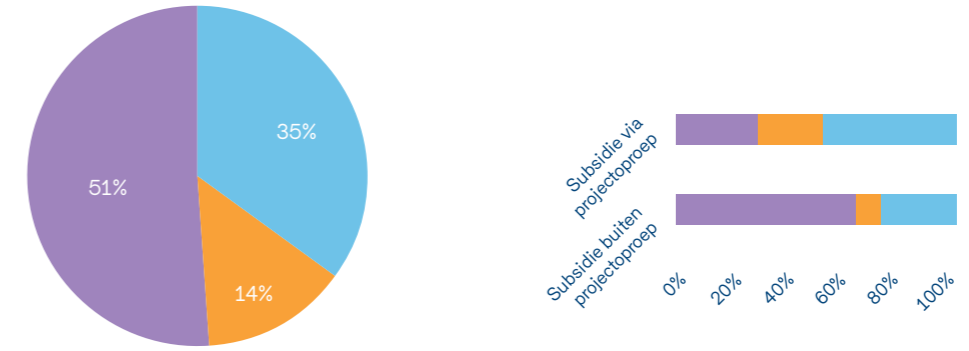
Als we meer in detail kijken naar het bedrag dat wordt toegewezen volgens het profiel van de begunstigde bedrijven, dan gaat de helft hiervan naar ondernemingen (51%), 35% naar de categorie "Andere" - waarvan een groot deel naar universiteiten gaat voor onderzoeks- en innovatieprojecten - en 14% naar verenigingen.

De laatste twee categorieën ontvangen meestal steun via projectoproepen, in tegenstelling tot bedrijven die meer gebruik maken van subsidies buiten projectoproepen om.

Bijna 40% van de beheerde subsidies heeft betrekking op projectoproepen.

⁵ Ex: une subvention à une entreprise pour qu'elle-même offre un accompagnement à plusieurs entreprises

● Onderneming ● Vereniging ● Andere
Directe subsidies per type begunstigde bedrijven (%) 2018-2023

3 De monitoring van de economische transitie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

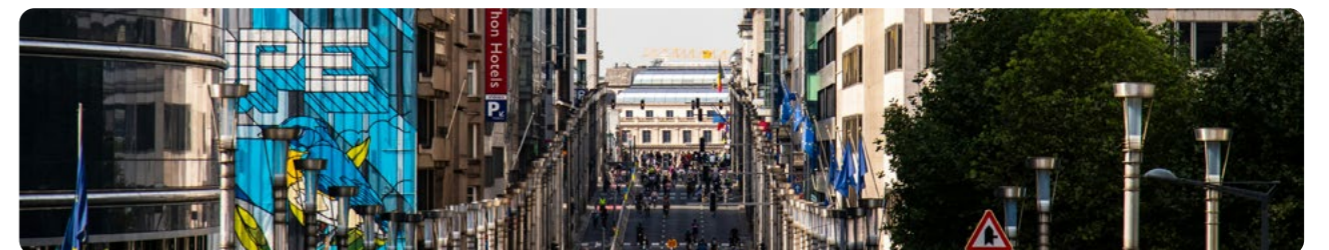
3.1. DASHBOARD VAN ALTERNATIEVE INDICATOREN

Al enkele jaren is het bruto binnenlands product (bbp) de economische indicator bij uitstek. Daarmee kan de productie van rijkdom (gewaardeerd in boekhoudtermen) in verschillende gebieden worden gemeten en met elkaar vergeleken. De meeste regio's in de wereld maken er al jaren gebruik van, en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is daar geen uitzondering op.

Ondanks deze alomtegenwoordigheid gaan er steeds meer stemmen op die betreuren dat er geen rekening wordt gehouden met de externe milieueffecten (materiaalgebruik, vervuiling...) en/of sociale effecten (verdeling van rijkdom, welzijn...) van de productie van rijkdom die op deze manier wordt gemeten. In een context van economische transitie in de zin van de donuttheorie heeft Shifting Economy er ook voor gekozen om de economische transitie ook te meten in termen van aanvullende indicatoren.

Het dashboard van alternatieve indicatoren is het resultaat van een samenwerking tussen een vijftiental organisaties uit het Brusselse economische ecosysteem in de loop van 2023 en is een concreet voorbeeld van deze integratie. Het bestaat uit 6 transitievensters die 23 indicatoren bevatten en zal toekomstige gewestelijke regeringen, en meer in het bijzonder de verantwoordelijken voor de economie, helpen om een eerlijke en respectvolle transitie te bewerkstelligen voor bedrijven en iedereen die er voor werkt.

In 2024 zal dit werk worden voortgezet, met als doel aan elke indicator een cijfer te koppelen.

⁵ Deze manier om rijkdom te meten is controversieel omdat het geen rekening houdt met belangrijke concepten zoals het welzijn van de bevolking, biodiversiteit, natuurlijk kapitaal enzovoort. Een bekend voorbeeld zijn auto-ongelukken: die brengen immers medische kosten, herstellingen aan het voertuig of de aankoop van nieuwe voertuigen, de tussenkomst van gespecialiseerde teams enzovoort met zich. Op die manier verhogen ze het bbp en dus de rijkdom van een bepaald land. Het is echter wel duidelijk dat een situatie met minder verkeersongevallen wenselijker is dan een bbp dat wordt opgeblazen door het gebrek aan verkeersveiligheid.

Illustratie van transitievensters

Lijst van door het BHG vastgestelde indicatoren ter aanvulling van het bbp

- Koolstofvoetafdruk
  - Materiële voetafdruk
  - Biotoopcoëfficiënt per professioneel oppervlak
  - Oppervlakte voorzien voor commons
- Welzijn van werknemers en ondernemers
  - Loonkloof
  - Ziekteverzuimcijfer
  - Percentage werkende en werkzoekende minderheden
  - Percentage arme werknemers en ondernemers
- Brusselse bedrijven in transitie
  - Toegevoegde waarde van Brusselse bedrijven in transitie
  - Tewerkstelling binnen Brusselse bedrijven in transitie
- Verbruik van primaire energie
  - Intensiteit van primaire energie
  - Energieprestaties van de professionele bouw
  - Volume goederen vervoerd met behulp van duurzame mobiliteit
  - Pendelaars in duurzame mobiliteit
- Volume afval geproduceerd door Brusselse bedrijven
  - Verwerking van het afval geproduceerd door Brusselse bedrijven
  - Circulariteitspercentage van de Brusselse economie
- Uitgaven van de gewestelijke overheid toegewezen aan de economische transitie
  - Gewestelijke subsidies voor milieuschadelijke bedrijven
  - Investering van bedrijven in de transitie

3.2. HET AANDEEL BRUSSELSE BEDRIJVEN IN TRANSITIE

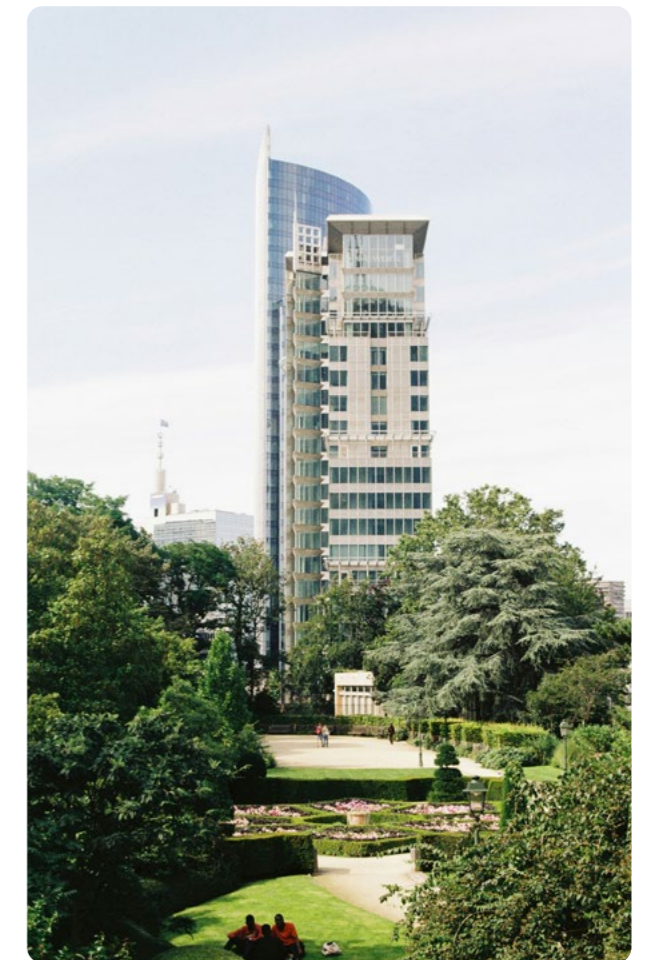
Een van de belangrijkste indicatoren van dit dashboard is de schatting van het aandeel Brusselse bedrijven in transitie en hun evolutie doorheen de tijd.

De populatie die voor deze oefening in aanmerking wordt genomen, is die van de btw-plichtige ondernemingen met een maatschappelijke zetel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de statistische populatie van ondernemingen die gewoonlijk wordt gebruikt door instellingen zoals het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) of Statbel.

Onder bedrijf "in transitie" wordt verstaan elk bedrijf dat betrokken is bij een geleidelijk transformatieproces in de breedste zin van het woord - d.w.z. benaderingen in milieubeheer; aanpassingen ten gunste van duurzame bedrijfsmodellen; een ruimere integratie van de sociale component in de activiteiten van het bedrijf; innovaties in governance - met de bedoeling om bij te dragen tot een Brusselse economie die tegen 2050 koolstofvrij, regeneratief, circulair, sociaal, democratisch en digitaal is en die kwaliteitsvolle tewerkstelling van de Brusselaars schept.

Er werden twee aanvullende methoden gebruikt om ze te identificeren. Aan de ene kant een thematische benadering die ervan uitgaat dat elk bedrijf waarvan de hoofdactiviteit onder de noemer van de circulaire economie, milieubescherming of de sociale en democratische economie valt, de facto een bedrijf in

transitie is. Op basis van beproefde methodologieën werden de belangrijkste NACE⁷ van Statbel (voor de eerste twee) en de rechtsvorm (voor de derde) gebruikt om bedrijven in deze sectoren te identificeren.

Daarnaast hebben we, in lijn met de methodologische benadering die is gekozen voor de monitoring van Shifting Economy, ook gegevens verzameld over bedrijven die hebben gebruikgemaakt van publieke en private instrumenten, aangezien dit kan worden aanzien als een bewijs van de invoering van een daadwerkelijke transitie binnen deze bedrijven.

De uitkomst is dus het resultaat van de combinatie van deze twee benaderingen en zal op een later tijdstip worden gepresenteerd, zodra de uitwisseling van gegevens tussen overheidsdiensten is voltooid.

⁷ Het acroniem NACE verwijst naar de statistische nomenclatuur van Economische activiteiten in de Europese Gemeenschap. Het maakt het mogelijk om een breed scala aan statistische gegevens te verzamelen en te produceren met betrekking tot economische activiteiten op het gebied van economische statistieken (bijvoorbeeld productie, werkgelegenheid en nationale rekeningen) en andere gebieden van het Europese statistische systeem (ESS). Bron: ec.europa.eu

Implementatie van de strategie

5.

5.

Implementatie van de strategie

DE ALLIANTIE WERKGELEGENHEID-LEEFMILIEU EN HET GEWESTELIJK PROGRAMMA VOOR CIRCULAIRE ECONOMIE, VOORLOPERS VAN DE SHIFTING ECONOMY-STRATEGIE

Tussen 2010 en 2014 boekt het gewestelijke economische beleid grote vooruitgang. De Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu brengt in die periode een 275-tal actoren samen rond de specifieke uitdagingen van vier economische sectoren (bouw, water, grondstoffen en afval en voeding) om de jobcreatie te ondersteunen en legt zo de grondslag inzake een transversale governance voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Deze nieuwe aanpak wordt in 2016 voortgezet met de goedkeuring van het Gewestelijk Programma voor Circulaire Economie (GPCE) waarmee de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de circulaire

en regeneratieve economie wil ondersteunen door het bundelen van de menselijke en budgettaire middelen van de instellingen die aan de basis van het GPCE liggen.

Deze impuls zorgt voor een innovatieve transversale en systemische dynamiek, wat de kern uitmaakt van de gewestelijke strategie voor economische transitie, Shifting Economy, die enkele jaren later het licht ziet. Deze strategie bundelt harmonieus het geheel van gewestelijke economische maatregelen en draagt zo onder meer bij aan een versterking van de circulaire economie in de Europese hoofdstad.

EEN OMVANGRIJKE REGIONALE DYNAMIEK OM DE UITDAGING VAN DEZE EEUW AAN TE GAAN: EEN KOOLSTOFVRIJE ECONOMIE

In maart 2022 gaat de strategie Shifting Economy officieel van start en dat brengt een sterke collectieve ontwikkeling in ons gewest op gang die moet zorgen dat onze economie tegen 2050 koolstofvrij is, een verplichting die de Europese Unie aan alle lidstaten heeft opgelegd.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt dit met name gerealiseerd door de economische steunmaatregelen geleidelijk toe te leiden naar ondernemingen die voorbeeldig zijn op milieu- en sociaal vlak, wat een belangrijke paradigmaverschuiving inhoudt die de coördinatie en betrokkenheid van vele betrokken partijen vereist. De openbare en privésector samen op weg naar de economie van morgen.

HOOGTEPUNTEN

De tijdslijn hieronder toont de hoogtepunten van deze gezamenlijke inspanning van de openbare en privésector, met als devies: "Samen op weg naar de economie van morgen."

2010-2014

START VAN DE ALLIANTIE WERKGELEGENHEID-LEEFMILIEU

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering lanceert in 2010 haar eerste Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, gericht op de bouwsector. Water, grondstoffen, afval en voeding volgen in 2012 en 2013.

2016

GOEDKEURING VAN HET GEWESTELIJK PROGRAMMA VOOR CIRCULAIRE ECONOMIE (GPCE)

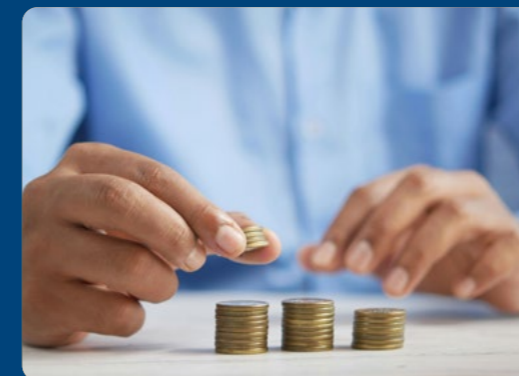
In navolging van de Allianties Werkgelegenheid-Leefmilieu ondersteunt het GPCE de circulaire en regeneratieve economie, door het bundelen van de menselijke en budgettaire middelen van de instellingen die aan de basis van het GPCE liggen.

Juli 2019

AKKOORD VAN DE REGERING VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In het regeerakkoord voor de legislatuur 2019-2024 wordt de economische transitie centraal in de strategie. De ambitie is om Brussel voorop te stellen in ecologische en solidaire transitie

December 2020

IN 2021 EN 2022 WORDEN DE REGIONALE INVESTERINGEN EN HAAR DOCHTERONDERNEMINGEN GEREKAPITALISEERD

Deze grote herkapitalisatie maakt deel uit van een nieuwe regionale investeringsstrategie, met een vertienvoudiging van de impact op voorbeeldige bedrijven in Brussel.

164 (M€)

HERKAPITALISATIE VAN FINANCE&INVEST.BRUSSELS EN ZIJN FILIALEN

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stemt zijn economisch beleid af op zijn klimaat- en sociale doelstellingen: de economische instrumenten werden geheroriënteerd om ondernemingen die de weg van de economische transitie opgaan, te ondersteunen.

De staatssecretaris voor Economische Transitie en Wetenschappelijk Onderzoek

Juni 2021

GOEDKEURING VAN HET GEWESTELIJK INNOVATIEPLAN (GIP)

Het nieuwe GIP stelt, in overeenstemming met de Europese doelstellingen, dat onderzoek en innovatie moeten bijdragen aan vooruitgang op sociaal, klimaat- en economisch vlak. Door de maatschappelijke uitdagingen te kruisen met de sterktes van het Brussels OOI-ecosysteem, heeft Innoviris zes strategische innovatiedomeinen (SID) aangeduid. Het eerste is transversaal en heeft betrekking op geavanceerde technologieën & diensten. De vijf andere thema's zijn: (1) Klimaat: Veerkrachtige gebouwen & infrastructuur; (2) Optimaal gebruik van middelen; (3) Doeltreffende en duurzame stedelijke stromen voor een inclusief beheer van de stedelijke ruimte; (4) Gepersonaliseerde en geïntegreerde gezondheid en zorg en (5) Sociale innovatie, publieke innovatie en sociale inclusie.

17 juni 2021

GOEDKEURING VAN DE KLIMAATORDONNANTIE

Voor de eerste keer krijgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een klimaatordonnantie. Die verankert klimaatdoelstellingen in de Brusselse wetgeving inzake het koolstofvrij maken tegen 2050 van de rechtstreekse en onrechtstreekse uitstoot van broeikasgasen. Het Lucht-Klimaat-Energieplan streeft een vermindering na van 47% van de onrechtstreekse uitstoot in het gewest tegen 2030.

7

GEHEEL VAN ECONOMISCHE HEFBOMEN EN INSTRUMENTEN VAN DE STRATEGIE

De Shifting Economy-strategie maakt gebruik van alle bestaande gewestelijke economische hefbomen om de transitie van de economische actoren te vergemakkelijken: administratieve vereenvoudiging; financiering, begeleiding of huisvesting voor ondernemingen; onderzoek, ontwikkeling & innovatie; ondersteuning voor het sociaal en democratisch ondernemerschap of de herziening van het overheidsopdrachtenbeleid. Voor de ondernemers wordt het kader duidelijker en samenhangend.

31 maart 2022

LANCERING VAN SHIFTING ECONOMY: DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING KEURT DE STRATEGIE GOED.

Onder eenzelfde koepel verbinden meerdere besturen er zich toe samen te werken rond eenzelfde doel, namelijk het ondersteunen van de economische transitie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Door de expertise en competenties van verschillende instellingen te ontsluiten worden de bestaande gewestelijke plannen versterkt, terwijl het economische beleid op coherente wijze wordt afgestemd op de klimaat- en sociale doelstellingen van het gewest.

"De goedkeuring van de klimaatwet door het Brussels Hoofdstedelijk Parlement vormt een belangrijke stap in de evolutie van het klimaatbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het gewest beschikt nu over een kader voor een sterk klimaatbeleid en de nodige hefboomen om te reageren op de klimaaturgentie. De klimaatwet verankert ook het principe van een rechtvaardige transitie, wat de ambitie van de regering bevestigt dat niemand mag achterblijven"

Minister van Klimaattransitie

18-23 november 2022

TWEDE EDITIE VAN DE SHIFTING ECONOMY WEEK

Na een eerste editie in 2021 is de Shifting Economy Week terug in een nieuw formaat, met meer dan 60 events overall in Brussel. Deze events voor ondernemingen nemen verschillende vormen aan (bedrijfsbezoeken, conferenties, debatten, infosessies, enz.). De tweede editie wenst de economische actoren te sensibiliseren en te informeren over de uitdagingen van de economische transitie en wil tegelijk de verschillende initiatieven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest meer bekendheid geven. Deze tweede editie trok in totaal meer dan 1.860 personen aan die wilden bijdragen aan een meer welvarende en duurzame gewestelijke economie.

"De interessante gesprekken en werkzaamheden zijn voornamelijk te danken aan de samenwerking tussen zeer verschillende competenties en experts in de besturen belast met de Shifting Economy-strategie. Via de uitvoering van maatregelen, ontwikkelen de personeelsleden van de besturen een gedeelde cultuur inzake economische transitie, maken ze gebruik van complementaire middelen en leren ze van elkaar. Het coördinatiecomité verheugt zich over de sterke inzet van de betrokken partijen, de kwaliteit van het geleverde werk en de geestdrift die deze nieuwe kijk op overheidsopdrachten opwekt."

Joséphine HENRION, verantwoordelijke van het departement "Economie in Transitie" van Leefmilieu Brussel

6 juli 2023

GOEDKEURING: BESLUIT VOORBEELDIGHEID

De herziening van de EXPA-ordonnantie wordt in tweede lezing goedgekeurd. Het besluit Voorbeeldigheid wordt goedgekeurd en voorziet vanaf 2024 in een verhoging van de steun voor ondernemingen die voorbeeldig zijn op milieu- en sociaal vlak (zie deel II van het verslag).

30

AANTAL BETROKKEN ORGANISATIES

Hoewel de Shifting Economy-strategie voornamelijk wordt aangestuurd door een harde kern van vier administraties, zijn niet minder dan 30 organisaties - waaronder 15 Brusselse administraties of parastatale instellingen - van ver of dichtbij betrokken bij dit omvangrijke project.

16-23 november 2023

DERDE EDITIE VAN DE SHIFTING ECONOMY WEEK!

De derde editie is opgebouwd rond een grootschalige "oproep tot bijdragen". Deze is een groot succes. De week wordt georganiseerd rond drie themadagen (voeding en handel, circulaire economie en sociaal en democratisch ondernemerschap) en wordt afgesloten met een avond in aanwezigheid van uitzonderlijke panelleden en een inspirerende toespraak door ondernemer Julia Faure die nog lang in de herinnering zal blijven!

"De publiek-private co-constructie van de Shifting Economy Week en de deelname van UCM en UNIZO aan de denkoefeningen in termen van communicatie zorgen voor een verankering van de gewestelijke strategie in de realiteit van zko's en kmo's van ons gewest. Onze koepels dragen met plezier bij aan de evolutie van het Brusselse economische weefsel naar meer voorbeeldigheid."

Julie HUNTZ, UNIZO en Sophie GUILLET, UCM

26 maart 2024

HERVORMING EXPA

Inwerkingtreding van de hervorming van de financiële steunmaatregelen voor Brusselse ondernemingen. Deze zijn voortaan hoger voor voorbeeldige ondernemingen. In 2030, na zes jaar transitie, zal dit een voorwaarde worden om van deze steun te genieten.

"Onder impuls van Shifting Economy komt de voorbeeldigheid op sociaal en milieuvlak centraal te staan in de economische instrumenten van het gewest, met het oog op een versnelde en meer toegankelijke economische transitie door en voor de kmo's en zelfstandigen."

Nick MEYSMAN, Eerste attaché bij Brussel Economie en Werkgelegenheid

Maart 2024

ALLE ECONOMISCHE INSTRUMENTEN WERDEN HERZIEN OM BRUSSELSE ONDERNEMINGEN TE ONDERSTEUNEN EN TE BEGELEIDEN OP HUN PAD NAAR MILIEU- EN SOCIALE VOORBEELDIGHED

2030

HERZIENING VAN DE GEWESTELIJKE ECONOMISCHE STEUNMAATREGELEN

Alle gewestelijke economische steunmaatregelen zijn enkel nog toegankelijk voor zogenoemde voorbeeldige ondernemingen.

2050

EEN KOOLSTOFARME ECONOMIE TEGEN 2050

De economie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is koolstofvrij!

6

DE SHIFTING ECONOMY-STRATEGIE FOCUST OP BEPAALDE SECTOREN

Het gewest koos deze sectoren wegens hun strategische belang. Hetzij omdat ze het BHG tot ver buiten de landsgrenzen bekendheid verlenen, hetzij omdat ze veel mensen tewerkstellen, ofwel omdat ze een sector van de toekomst zijn. Het gaat om voeding, grondstoffen en afval, de bouwsector, de culturele en creatieve industrie, mobiliteit en gezondheidszorg.

52 %

GEMIDDELD VOORTGANGSPERCENTAGE

Tussen de start van de strategie in maart 2022 en december 2023 werden 178 maatregelen genomen (81%) en het gemiddelde voortgangsperscentage van de 221 maatregelen bedraagt 52%.

DUURZAME, INNOVATIEVE EN KMO-VRIENDELIJKE OVERHEIDSOPDRACHT

Elk jaar organiseert Leefmilieu Brussel opleidingen voor Brusselse gemeentes en besturen om hun overheidsopdrachten te verduurzamen, meer innovatief te maken en toegankelijker te maken voor kmo's.

Thematische focus

6.

1. Een gunstig ecosysteem

Een transversaal beleid is essentieel voor de Brusselse economie

Het economisch weefsel van Brussel bestaat uit een brede waaier aan ondernemingen. Een ecosysteem ontwikkelen dat voor elk van hen gunstig is, vormt een uitdaging voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en al zijn medewerkers. Door rond zeer uiteenlopende kwesties te werken zoals de financiering van ondernemingen, de aanpassing van het wettelijk kader, administratieve vereenvoudiging, begeleiding en voorlichting van ondernemers, is Shifting Economy erop gericht een zo gunstig mogelijk klimaat te scheppen voor de ontwikkeling van de actoren die deel uitmaken van de Brusselse economie.

De economische context van Brussel in drie kerncijfers

Behaalde resultaten

- AGILE, een maatregel die belemmeringen in de regelgeving voor de circulaire economie wegneemt, wordt uitgebreid naar de gehele economische transitie.
- Niet langer nodig om basiskennis inzake bedrijfsbeheer aan te tonen.
- De online lancering van MyPermit, het platform waarmee ondernemingen gemakkelijker milieuvergunningen kunnen aanvragen.

Toekomstige uitdagingen

- De economische kosten van de administratieve lasten voor zelfstandigen en kmo's objectiveren.
- Grotere betrokkenheid van opleidings- en werkgelegenheidsinstanties.
- De banden met bedrijfsnetwerken en federaties aanhalen.

Oprichting van een platform voor ondernemingen in moeilijkheden

Begin 2023 werd een platform opgericht voor ondernemingen in moeilijkheden. Het brengt de verschillende actoren (informatie, begeleidings- en bemiddelingsstructuren, rechtbanken enz.) samen die ondernemingen in moeilijkheden kunnen helpen. Het doel van het platform is om de communicatie tussen deze actoren te verbeteren en zo het traject van de ondernemer vlotter te laten verlopen. Dit jaar werd een brochure gemaakt met een overzicht van alle diensten die hulp bieden, en die zal beschikbaar worden gesteld aan alle eerstelijns werkers.

Cartografie van de actoren

Indicatoren

164 M€

herkapitalisatie van Finance&Invest.brussels (publiek-private samenwerking)

90%

van de regionale milieuvergunningaanvragen zullen in 2023 elektronisch worden ingediend, 15% via de geïntegreerde mypermit-site

500 000 €/jaar

Women in Business

Het platform Women in business, gehost door hub.brussels, heeft als doel het ondernemerschap van vrouwen in Brussel onder de aandacht te brengen. Women in business is een dynamisch netwerk van meer dan 45 partners die vrouwelijke ondernemers in het Brussels Gewest begeleiden en ondersteunen.

Aangezien er nog steeds een aanzienlijke genderkloof bestaat op het gebied van ondernemerschap (30% van de vrouwen is zelfstandige), werd in 2022 de projectoproep 'Women in Business' met een begroting van 500.000 euro gelanceerd. Het project biedt financiële steun aan structuren die activiteiten ontwikkelen om het ondernemerschap van vrouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te ondersteunen, vanuit een intersectorale benadering. Tot nog toe werden 15 projecten ondersteund. Deze projecten zijn bedoeld om vrouwen die een eigen onderneming willen opstarten een duwtje in de rug te geven. Ze krijgen begeleiding om financiering te vinden, hun bedrijfsstrategie te structureren, hun communicatie te verbeteren, te netwerken en zelfvertrouwen op te bouwen.

Getuigenis

Nadat ze de voorbije zes jaar een afvalvrij café hebben opgezet en gerund in Schaarbeek, hebben Sandrine en Victoria beslist hun schort weer af te leggen. Boentje Café (met Good Food-label - 3 koksmutsen) was niet alleen een boeiend avontuur, het heeft het lokale leven ook nieuw leven ingeblazen, mensen gesensibiliseerd en banen gecreëerd.

Heel wat gevoelens komen kijken bij een overdracht: verdriet, nostalgie, opluchting en trots. Zelfstandig ondernemer zijn is een verrijkende maar uitputtende ervaring, vooral in de horeca: verantwoordelijkheid en mentale werkdruk staan elke dag op het menu. Nadat je de angst hebt overwonnen om de andere te vertellen dat je de zaak graag wil overdragen, wordt de beslissing om te verkopen in onderling overleg genomen. Nadat het personeel en de studenten op de hoogte zijn gebracht en de boekhouder is geraadpleegd, kondigden ze publiekelijk aan dat ze op zoek zijn naar (een) overnemer(s).

Beide partners kregen informatie en steun via de opleidingscyclus 'bedrijfsoverdracht/overname' van het Maison du Repreneuriat (door ICHEC

in samenwerking met EPHEC georganiseerd in het kader van de leerstoel 'Family in Business'). Via de door het Brussels Gewest gesubsidieerde workshops konden zij een aantal aspecten in kaart brengen die nuttig zijn bij een overname (zoals opgeleid personeel) en bij het beantwoorden van juridische vragen.

Er werd snel een overnemer gevonden, de overdracht is een feit. En nu... er groeit al een idee om samen een nieuw project op te starten... Meer in de volgende aflevering!

Anne-Marie Carotte, SuperGoodFood winnaar OTP GF 2026

2. Financiële steunmaatregelen

De gewestelijke financieringsinstrumenten op ondernemingen richten die een economisch transitietraject volgen

Om zo veel mogelijk ondernemingen bij de economische transitie te betrekken en om ondernemingen te stimuleren die dat al hebben gedaan, worden de financiële instrumenten van het gewest aangepast om enerzijds ondernemingsprojecten die voorbeeldig zijn op sociaal en milieuvlak zo goed mogelijk te ondersteunen en anderzijds zo veel mogelijk ondernemingen aan te moedigen aan te sluiten bij de economische transitie.

De financiële steunmaatregelen in drie cijfers

8

Brusselse instellingen die ondernemingen financiële steun verstrekken voor de economische transitie

211 M€

van de gewestelijke begroting 2023 toegewezen aan de economische transitie van ondernemingen

1760

Brusselse ondernemingen die steun ontvingen in 2023

Behaalde resultaten

Uitwerken van een wettelijke definitie van voorbeeldigheid en van meerdere trajecten die ondernemingen kunnen volgen om zich als voorbeeldig te laten erkennen.

De gewestelijke steun toespitsen op ondernemingen in transitie (zelfdiagnosetool, nieuw prijsbeleid voor de toegang tot gewestelijke bedrijfsruimtes, Impact Scoring Platform, consolidatie van het label Ecodynamische Onderneming, verhoging van de steun voor economische expansie, nieuwe voorwaarden voor de toegang tot haveninfrastructuur).

Invoeren van specifieke financieringstools voor transitie (Transitiefonds, Energy&Reno-fonds, transitiepremies, projectoproep "Shift my entreprise").

Toekomstige uitdagingen

Het Brusselse principe van de voorwaardelijkheid van de steun op federaal en Europees niveau laten erkennen.

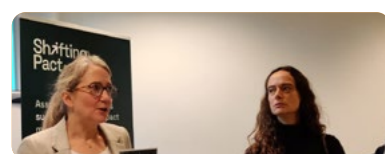

De uitwisseling vergemakkelijken van gegevens en goede praktijken tussen besturen die ondernemingen steunen.

De harmonisering van de benadering van voorbeeldigheid in de verschillende besturen optimaliseren.

Matchmaking tussen ondernemingen en erkende labels

Op 18 maart 2024 vond op uitnodiging van hub.brussels en Brussel Economie en Werkgelegenheid een ontmoeting plaats tussen ondernemingen en organisaties die beschikken over een label of certificering die door het gewest is erkend als een bewijs van voorbeeldigheid op sociaal of milieuvlak.

Cartografie van de actoren

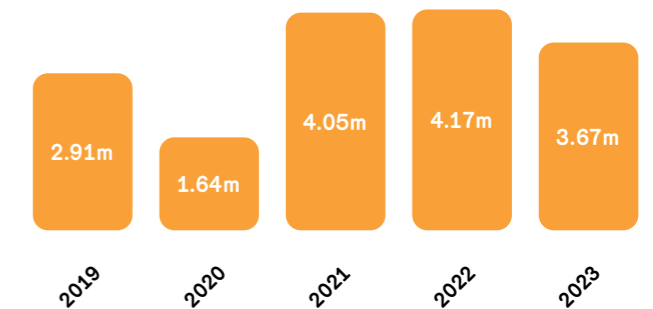
Indicatoren

>7M€

euro financiële steun verstrekt aan Brusselse ondernemingen die aansluiten bij de economische transitie via de projectoproepen van BEW in 2022 en 2023

Dankzij deze steun kunnen ze hun voorbeeldige activiteiten ontwikkelen en de transitie naar een duurzamere en eerlijker transitie stimuleren.

Budgetten voor projectoproepen

45%

verhoogde steun

Voorbeeldige ondernemingen zullen verhoogde steun kunnen krijgen voor hun economische ontwikkeling en transitie, die kan oplopen tot 45% van de subsidieerbare uitgaven

Getuigenis

Ik ben trots dat ik in 2022 een ecologisch waardevol product heb bedacht dat ook nuttig is voor de planeet. Bovendien is het 100% Made in Belgium. "La bwat" is een herbruikbare maar ook recycleerbare doos voor pizza's, quiches en taarten. Ik krijg al bestellingen van campings die stapels kartonnen dozen willen vermijden, en de Franse vicekampioen pizza heeft "la bwat" gecertificeerd... Het deed me ook heel wat toen ik in 2021 geselecteerd werd voor de projectoproep Be Circular. Bedankt voor het duwtje in de rug, Brussel Economie en Werkgelegenheid! Zo kon ik de financiële uitdagingen met een geruster hart tegemoet zien, en bovendien ontving ik verhoogde premies in de loop van 2024!

www.bwatbox.be

Sébastien Laloux, Bestuurder van Bwat

Het label Ecodynamische Onderneming is een **officiële en gratis erkenning**. Het ondersteunt en **bekroont ondernemingen, verenigingen en instellingen** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest **uit de privé- en openbare sector die actie ondernemen om de impact van hun activiteiten op het milieu te beperken**.

Het label erkent **initiatieven inzake milieubeheer** die op drie niveaus worden uitgevoerd in verschillende domeinen (afvalbeheer, rationeel energiegebruik, mobiliteit van werknemers of duurzame voeding). Dit label is een van de door de besturen erkende middelen om de voorbeeldigheid van ondernemingen aan te tonen.

3. Begeleiding

De transitie van de begeleiding

De ondernemers en ondernemingen worden bij hun economische transitieproces ten volle ondersteund door verschillende begeleidingsactoren. De belangrijkste doelstelling is het verhogen van het competentieniveau van deze actoren opdat ze expertise kunnen leveren op verschillende domeinen, met name betreffende goede praktijken voor ecobeheer, de transitie naar duurzame en circulaire economische modellen, en sociale en maatschappelijke aspecten. Bovendien zal het begeleidingsaanbod later worden uitgebreid naar alle aspecten die te maken hebben met transitie.

Het Brusselse begeleidingsaanbod in drie cijfers

Behaalde resultaten

- Update van de informatiewebsite van hub.brussels met informatie over de economische transitie, onder meer de nieuwe gidsen over duurzaam ondernemen en een veertigtal tips over transitie.
- Verbetering van de zoekfunctie "Wie kan me helpen?" op de informatieve website van hub.brussels om de diensten voor begeleiding bij transitie onder de aandacht te brengen (circulaire economie, ecobeheer, enz.).
- Een zelfdiagnosetool om ondernemingen te sensibiliseren voor hun transitieniveau en -proces;
- Organiseren van een opleidingscyclus ("Shifting Academy") voor gesubsidieerde ondersteunende structuren om hen voor te bereiden op een doeltreffende begeleiding van ondernemers.

Infosessie over de voorbeeldigheid van ondernemingen op sociaal en milieuvlak

Alle ondersteunende structuren hebben geleerd hoe de Brusselse ondernemingen hun voorbeeldigheid op sociaal en milieuvlak kunnen laten erkennen en zo verhoogde steun kunnen krijgen vanaf het voorjaar van 2024. De opleiding gaf een overzicht van de verschillende middelen om de voorbeeldigheid aan te tonen en van de voordelen die dat oplevert.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

30

organisaties voor ondersteuning en begeleiding namen deel aan 8 opleidings- en info-events op het vlak van economische transitie

Het gaat om organisaties zoals de Lokale Economieloketten, Coopcity, Iles ASBL, Credal, enz. Er kwamen thema's aan bod zoals de economische modellen van het sociaal ondernemerschap, voorbeeldigheid op sociaal en milieuvlak in de gewestelijke economische instrumenten.

12

sensibiliseringsevents over economische transitie voor ondernemingen in 2023

Het gaat om events zoals een acceleratie-event voor de economische transitie bestemd voor grote ondernemingen, een demonstratie van de zelfdiagnosetool tijdens de Shifting Economy Week, alsook een presentatie tijdens een bezoek aan ondernemingen met een positieve impact.

Getuigenis

Het Lokale Economieloket (LEL) Dansaert begeleidt dagelijks lokale handelaars en ondernemers bij de uitwerking van hun financieel plan, de keuze van een rechtsvorm, het bepalen van hun commerciële strategie, de ontwikkeling van hun activiteit, de invoering van een duurzaam economisch model voor hun onderneming...

"We ondersteunen ondernemers door hen te begeleiden naar duurzame praktijken en door uit te leggen welke gevolgen dat heeft voor hun activiteiten, bijvoorbeeld met betrekking tot hun zakelijke model, of op het economische of operationele vlak. Door actief deel te nemen aan de verschillende sensibiliseringssessies over transitie kon ik mijn expertise als begeleider uitbreiden. Vandaag kan ik

476 600

bezoeken aan de informatieve website van hub.brussels in 2023

De gebruikers kunnen er informatie vinden over de diensten en evenementen voor ondernemingen en ondernemers, alsook de relevante begeleidingsstructuren en advies dat is aangepast aan elke fase in de levenscyclus van een onderneming.

25

ondersteuningsdiensten aan ondernemers met betrekking tot een waaier aan milieuthema's

zoals energiebeheer, (organisch) afvalbeheer, duurzame gebouwen, waterbeheer, mobiliteit en fleet management, milieuvergunningen, verpakkingen...

Raphaëlle Muchery, Coach bedrijfsoprichting bij het Lokale Economieloket Dansaert

duidelijker advies aan de ondernemers verstrekken en hen helpen om tijdens hun traject op relevante wijze rekening te houden met de cruciale uitdagingen inzake transitie."

5. Duurzame, innovatieve en kmo-vriendelijke overheidsopdrachten

Overheidsopdrachten vormen een belangrijke hefboom voor de Brusselse economische transitie

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toont veel ambitie op het vlak van duurzaamheid en dat heeft rechtstreekse gevolgen in zijn overheidsinstellingen. Sinds 2009 spoort het gewest die laatste immers aan tot een duurzaam aankoopbeleid. En sinds 2022 werd in de Shifting Economy-strategie een beleid inzake duurzame en innovatieve kmo-vriendelijke overheidsopdrachten opgenomen, met de bedoeling de Brusselse overheidsopdrachten duurzamer en meer innovatief te maken en tegelijk kmo's de toegang tot deze overheidsopdrachten te garanderen.

De Brusselse overheidsopdrachten in drie cijfers

Behaalde resultaten

- 5 besturen begeleid bij de uitwerking van een intern beleid inzake duurzame overheidsopdrachten in 2023.
- Actualisatie van de clausules betreffende sociale dumping voor de schoonmaak- en bouwsector.
- Organisatie van 3 "meet your buyer-events" om het duurzame Brusselse aanbod zichtbaarheid te geven en aan de behoeften van de overheidssector te voldoen.

Toekomstige uitdagingen

- Oprichting van nieuwe duurzame aankoopcentrales voor de Brusselse plaatselijke en gewestelijke besturen.
- Brusselse zko's en kmo's die zich aansluiten bij de transitie aanmoedigen offertes in te dienen voor overheidsopdrachten met duurzame clausules.
- Een monitoring van de duurzame overheidsopdrachten in Brussel garanderen.

Begeleiding op maat om overheidsopdrachten duurzamer te maken

Leefmilieu Brussel biedt nieuwe begeleiding op maat aan om besturen te helpen meer duurzame criteria op te nemen in hun overheidsopdrachten. De begeleiding begint in januari 2024.

Deze begeleiding heeft betrekking op (1) het ontwikkelen van strategieën die besturen geval per geval kunnen toepassen voor het duurzaam maken van hun openbare aankopen; (2) het verstrekken van opleidingen op maat; (3) het ontwikkelen en duurzaam maken van de aankoopcentrales (in lijn met OPTIris).

Overzicht van de spelers

Indicatoren

390

personeelsleden actief op het gewestelijke grondgebied, opgeleid door Leefmilieu Brussel over duurzame aankopen

127

begeleiding door de helpdesk sociale clausules van Actiris (advies, delen van instrumenten en herlezen van bestekken)

80

begeleiding door de helpdesk greenprocurement van Leefmilieu Brussel (advies, delen van instrumenten en herlezen van bestekken)

Getuigenis

De begeleiding interne strategie duurzame overheidsopdrachten

"De Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) kreeg de begeleiding "Interne strategie" in 2023. Twee experts hielpen bij de denkoefening en met de reeds ontplooiende initiatieven bij de BGHM met de bedoeling deze concreet vorm te geven in een strategisch plan voor duurzame aankopen. Eerst schetsten de experts de doelstellingen, uitdagingen en eventuele valkuilen, en vervolgens stelden ze een planning en een aangepaste begeleiding voor. Er werden maandelijkse projectvergaderingen georganiseerd om voortgang te maken met het plan. De facilitator Duurzame overheidsopdrachten stond voortdurend klaar om de zaken weer in beweging te krijgen indien nodig. Er werden ook zeer praktische en concrete tools ter beschikking gesteld om fiches per type opdracht te kunnen opstellen."

Hoe heeft de begeleiding je geholpen om een strategie te ontwikkelen?

"Het stelde de BGHM in staat nog verder na te denken over duurzame overheidsopdrachten met betrekking tot de interne logistiek. Na de begeleiding keurde het directiecomité van de BGHM een strategisch plan voor duurzame aankopen goed, om zodoende de gunningsbeslissingen inzake

overheidsopdrachten te kunnen legitimeren. In dit plan staan zowel de criteria voor haalbare en concrete duurzame overheidsopdrachten die moeten worden opgenomen in de typeclausules, als de opleidingsplannen en de indicatoren voor opvolging en reporting."

Welke tips zou je geven aan besturen die deze begeleiding ook overwegen?

"De begeleiding hielp om een strategie voor duurzame aankopen uit te werken, maar voor een goede uitvoering moet men over het nodige personeel beschikken. Zo werd er een ECODYN-comité van 2 à 3 personeelsleden opgericht die 1 à 2 dagen per maand de duurzaamheid van de overheidsopdrachten van het bestuur controleren. Het is ook noodzakelijk dat de directie en het voltallige personeel dit comité en zijn acties ondersteunen."

Gaëlle Rodriguez (SLRB),
Begunstigde van de begeleiding interne strategie

6. Innovation Journey

Innovatie ten dienste van de transitie

Onderzoek, ontwikkeling en innovatie bieden oplossingen voor de ecologische en maatschappelijke uitdagingen. Een echte ecologische en solidaire transitie vereist economische methodes en modellen die aan het lokale niveau zijn aangepast. Dankzij de innovatietrajecten, waarbij Innoviris en zijn partners de handen in elkaar slaan, biedt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een doorslaggevende en aangepaste ondersteuning aan ondernemingen die zich verbinden tot een duurzame innovatie in elke fase van hun project, ongeacht of het gaat om start-ups of gevestigde ondernemingen.

Innovatie en R&D in Brussel in drie cijfers

 28/239
in de Europese rangschikking
Regional Innovation
Scoreboard

 400 M€
budget voor het Gewestelijke
Innovatieplan 2021-2027

 +40 M€
budget dat het gewest sinds
2021 besteedt aan AI ten
dienste van de transitie

Behaalde resultaten

 Selectie en medefinanciering door Europa van het Brusselse Digital Innovation Hub-project, SustAIIn.brussels;

 De website innovationjourney.brussels.

 De projectoproep Circular Innovation.

Toekomstige uitdagingen

 Uitwerken van een speciaal traject voor de gezondheidssector.

 Oprichten van een ontwikkelingscentrum voor sociale innovatie.

 Synergiën ontwikkelen tussen de verschillende thematische innovatietrajecten.

sustAIIn.brussels Happy Hour

De Happy Hours van SustAIIn.Brussels brengen ondernemers, onderzoekers en besluitvormers samen met experts gespecialiseerd in artificiële intelligentie (AI) en duurzaamheid. Deze donderdagse netwerkevents vormen een gelegenheid om te spreken over AI en haar toepassingen.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

4

thematische innovatietrajecten (Sociale Innovatie, Digitale Innovatie voor de transitie, Circulaire Economie en Gezondheid)

Deze trajecten helpen bij het consolideren, harmoniseren en ontwikkelen van synergiën tussen 25 gewestelijke financierings- en begeleidingsmaatregelen om de Brusselse vernieuwers een duidelijk, samenhangend, complementair en toegankelijk ondersteuningsaanbod te bieden.

92

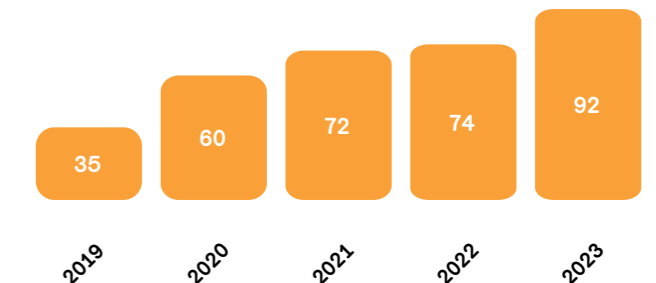
ondernemingen met een innovatieproject in verband met transitie in 2023

Dankzij de toevoeging van impactcriteria voor het verkrijgen van financiering van Innoviris, en dankzij de thematische innovatietrajecten, kregen de innovatieprojecten van Brusselse ondernemingen meer sociale en milieu-impact.

30

laureaten van de oproep Prove Your Social Innovation

De oproep Prove Your Social Innovation vormt de hoeksteen van het sociale innovatietraject, waarmee een onderneming de relevantie en leefbaarheid van een sociale innovatie concreet kan testen. In drie edities van de PYSI-oproep gaf het gewest aan 30 ondernemingen de kans om hun economisch innovatieve project met een positieve sociale impact concreet vorm te geven.

Getuigenis

PermaFungi: Afval verwerken tot ecologische materialen

"PermaFungi recycleert stedelijk afval tot eetbare paddenstoelen en een innovatief materiaal, een zogenaamd myco-materiaal, dat kan concurreren met vervuilende isolatie- en verpakkingsmaterialen."

Wat zijn de uitdagingen waar je voor staat?

"We willen een nieuw materiaal ontwikkelen dat onze productie- en consumptiegewoonten verandert. We willen daarvoor gebruik maken van afval in plaats van eindige en verafgelegen grondstofvoorraden. En we willen ons baseren op een natuurlijk in plaats van een petrochemisch proces om een product te creëren dat even efficiënt is als de bestaande producten maar dat de omgeving niet vervuult"

Hoe ondersteunde Innoviris je daarbij?

"Innoviris medefinanciert onze onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten. In een economie die al te vaak de ecologische en maatschappelijke impact van producten en diensten negeert (schadelijke neveneffecten) is het zeer belangrijk te beschikken

over een partner die een transitie kan financieren die de maatschappelijke kosten beperkt."

Resultaten

"Na 6 jaar onderzoek en ontwikkeling, met ondersteuning van Innoviris en BeCircular, konden we onze eerste bestellingen van isolatiepanelen leveren. Er is nog meer onderzoek en verbetering nodig, maar elke dag bewijzen PermaFungi en zijn partners dat hun ambitie realistisch is."

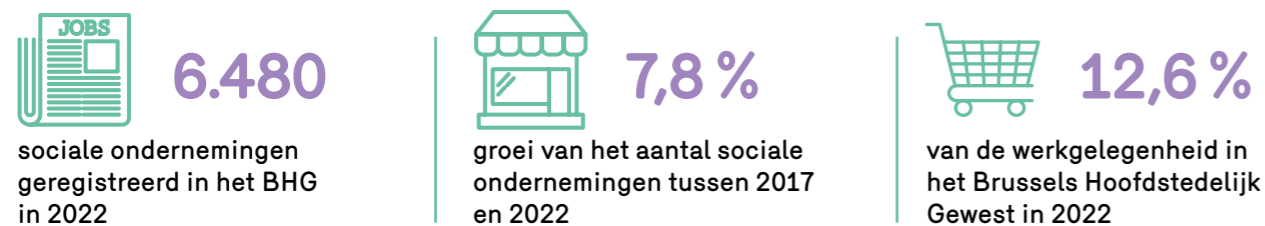
Julien Jaquet
CEO PermaFungi

7. Sociaal & democratisch ondernemerschap

Een sleutelsector voor de Brusselse economie

Sociale en democratische ondernemingen (SDO's) zijn belangrijke motoren voor de economische transitie, want ze innoveren om de maatschappelijke en ecologische uitdagingen te beantwoorden waarmee het Gewest en eenieder in het Gewest te maken krijgt. Ze plaatsen mensen boven winst en geven al wie betrokken is bij het bestaan van de onderneming (werknemers, klanten, leveranciers, burens enz.) een stem bij de besluitvorming.

De Brusselse SDO-sector in 3 kerncijfers

Behaalde resultaten

- Bestandig van CoopCity: Centrum voor sociaal en coöperatief ondernemerschap in Brussel.
- Grote publieke communicatiecampagne (ConcertES): 'Mensen boven winst'.
- Financiering: CoopUS (max. € 250.000 aan leningen en/of kapitaal voor coöperaties - begroting x 3 en flexibiliteit) + CitizUs (max. € 150.000 aan leningen).

Coopcity fest

COOPCITY FEST, georganiseerd door Coopcity, de gewestelijke actor die sociale ondernemers begeleidt, heeft 173 deelnemers bereikt in 2023. Eenmaal per jaar brengen ze de SDO-actoren (ondernemers, begeleidingsstructuren van partners enz.) samen zodat zij elkaar kunnen ontmoeten om de onderlinge relaties en samenwerking te vergemakkelijken.

Toekomstige uitdagingen

- SDO-projecten die een impact hebben op het Gewest en de schaalverandering van bestaande projecten ondersteunen.
- De positieve sociale impact van deze ondernemingen beoordelen met behulp van alternatieve indicatoren (andere dan de indicatoren voor economische prestaties).
- Producten en diensten van SDO blijven promoten bij het grote publiek.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

2,7M€

financiering voor sociale en democratische ondernemingen via projectoproepen inzake sociale economie en Prove Your Social Innovation (2022-2023)

306

projecten begeleid door Coopcity sinds de start (2016)

168

ondernemingen erkend als sociale en democratische ondernemingen

5,4M€

In 2022 en 2023 werd in totaal € 5,4 miljoen toegekend aan sociale ondernemingen in de vorm van leningen of investeringen via COOP US en CITIZ US, de twee financieringsproducten van finance.brussels die zijn afgestemd op de behoeften van vzw's en coöperaties.

Getuigenis

Voorbeeld van een Brusselse 'common'

Le Pain Levé is een ambachtelijke bakkerij in eigen beheer in een wijk die in volle sociale verandering is in Schaarbeek. Ze biedt lokale en biologische producten aan tegen een prijs die de klant vrij kan kiezen, op basis van drie tarieven (80%, 100% of 110%).

Dit is een van de 100 Brusselse commons die in kaart zijn gebracht in het kader van de participatieve studie over de Brusselse commons.

"Ik dacht dat deze bakkerij niets voor mij was, julie brood is voedzaam en gezonder dan industrieel brood."

Commons zijn collectieven van burgers die zichzelf organiseren, via gedeeld bestuur, met als doel de materiële of immateriële hulpbronnen die ze samen beheren langdurig in stand te houden.

In totaal zijn er meer dan 440 medewerkers en 31.500 leden actief in de Brusselse commons, goed voor een jaarlijkse omzet van meer dan 21,5 miljoen euro.

Le Pain Levé

Lees de studie over de commons om meer projecten te ontdekken: <https://economie-werk.brussels/shifting-commons>

8. Toegang tot afvalstromen

Hergebruik en toegang tot secundaire grondstoffen

Hoewel het aantal kringloopinitiatieven toeneemt, wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toch gekenmerkt door een erg lineaire economie die sterk extern afhankelijk is alsook en door grote volumes van grondstoffen uit, onder meer die welke verband houden met de bouw-, landbouw- en voedingssector, alsook brandstoffen en aardolieproducten. Elke ton opgewaarde afval via hergebruik en de omvorming tot secundaire grondstoffen levert een besparing van 60 ton grondstoffen op.

Drie cijfers over de voorraad duurzame grondstoffen

4,5

gemiddeld aantal gecreëerde voltijds equivalenten per 100 ton hergebruikt afval

3,2kg

per inwoner per jaar dat gerecupereerd en omgevormd wordt tot herbruikbare grondstoffen

2 M

ton afvalproductie per jaar in het gewest

Behaalde resultaten

Opening van Woodpark, een materialenpark gespecialiseerd in de opwaardering van houtafval uit de bouwsector.

Oprichting van een facilitator afval voor ondernemingen, met een focus op hergebruik.

Een studie over de opwaardering van fietsonderdelen en houtafval in Recyparken.

Toekomstige uitdagingen

Het hergebruikpercentage per inwoner per jaar met 40% verhogen tegen 2025.

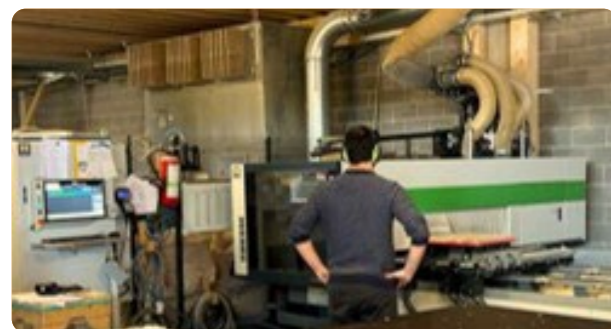

Het gebruik van secundaire grondstoffen in economische activiteiten verhogen.

De ontwikkeling van de nodige infrastructuur voor het hergebruik en de omvorming van het afval tot secundaire grondstoffen.

Woodpark

Woodpark stelt ruimte, technische middelen en expertise ter beschikking voor de opwaardering en het hergebruik van hout afkomstig van bouwplaatsen. Dankzij een publiek-private samenwerking en met de steun van een groeiend netwerk wil Woodpark de vraag en aanbod voor hout op elkaar afstemmen en de kringloop van materialen op Brusselse bouwplaatsen vergroten.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

11

door BeCircular ondersteunde projecten

bedoeld om afval te verminderen of te behandelen met het oog op lokaal hergebruik, tijdens de BeCircular-edities van 2022 en 2023.

6

innovatieve projecten

Inzake hergebruik en recyclage van afval, ondersteund door Innoviris voor 1,2 miljoen euro in totaal.

4.169,33

ton afval voorbereid voor hergebruik

Door de Brusselse sociale economiesector in 2022, afkomstig van brocantes, de textielsector en afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA).

Getuigenis

L'Ouvroir is een Brussels maatwerkbedrijf. In 2018 ontving het een BeCircular-subsidie voor de opstart van een upcycling-activiteit. Een van hun eerste geslaagde creaties was het sleutelkastje gemaakt van de MIVB-ontwaardingstoestellen (Sesame).

Dankzij een tweede BeCircular-subsidie die het bedrijf ontving in 2021, sluiten alle activiteiten van L'Ouvroir (mailing, boekbinden, naaiwerk) nu aan bij de kringlooeconomie. L'Ouvroir restaureert of bewerkt materialen die normaal bij het afval belanden, zoals werfzeilen, gebruikt leder, textielafval, stadionstoelen of vloeren van iconische gebouwen.

De kringlooeconomie staat centraal in deze onderneming die veel arbeidskrachten nodig heeft en die ook enorm veel belang hecht aan de tewerkstel-

ling van werknemers met een handicap.

"De kringlooeconomie is ons laatste redmiddel tegen de verdwijning van onze traditionele ambachten."

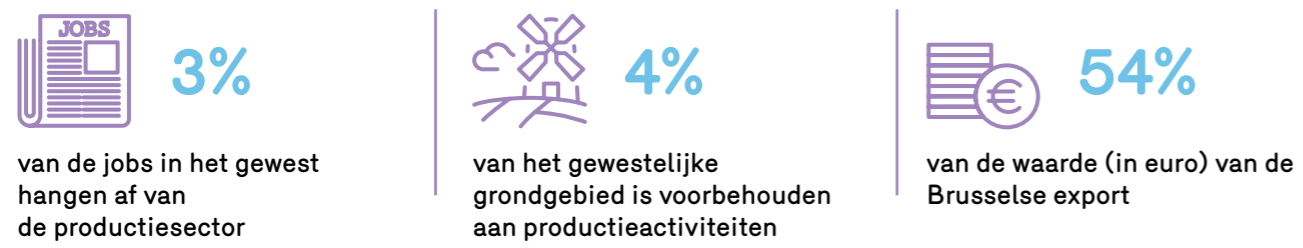
L'Ouvroir,
Laureaat van de projectoproep
BeCircular 2018

9. Lokale productie

De transitie van de maakindustrie

Lokale productieactiviteiten spelen een belangrijke rol bij de instandhouding van een bloeiende en dynamische economie. Ze stimuleren de innovatie en reiken oplossingen aan om de effecten van de klimaatverandering te verzachten, de rechtstreekse en onrechtstreekse uitstoot te beperken en ze bevorderen de economische en sociale inclusie. Ze spelen ook een belangrijke rol voor de stedelijke identiteit en komen tegemoet aan de zoektocht naar authenticiteit van de consument. Via de Shifting Economy-strategie wil het gewest de essentiële rol van spelers uit de duurzame en lokale productiesector steunen om hun veerkracht te versterken.

De Brusselse productiesector in drie cijfers

Behaalde resultaten

- Oprichting van een loket om het tijdelijk gebruik van gebouwen en terreinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door projectdragers te faciliteren.
- Diagnose van de aanpassingen van het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP) om de productieactiviteiten die voortkwamen uit 31 workshops voor collectief overleg zo goed mogelijk te integreren.
- Activatie van het Brussels Fablab Network.

Toekomstige uitdagingen

- Terreinen voor productieactiviteiten ter beschikking houden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Het gebruikpercentage van duurzame grondstoffen verhogen en daarbij de levensvatbaarheid van de activiteiten verzekeren.
- De rentabiliteit van de productieactiviteiten loskoppelen van hun volume.

MakerFaire.brussels

MakerFaire is een festival dat lokale productie promoot. Dit festival, dat wordt georganiseerd door het Brussels Fablab Network met de steun van het gewest, bracht in één weekend 60 exposanten en 3.000 bezoekers samen. Het doel is om de Brusselaars (opnieuw) vertrouwd te maken met de Maker-cultuur door middel van workshops zoals het 3D-printen van je eigen gezicht, het uit elkaar halen van een computer, enz.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

4.000 producenten maakten gebruik van een Brusselse productiesite.

10.785m²

ateliers voor productieactiviteiten
Tussen april 2022 en december 2023 heeft citydev.brussels 34 nieuwe ateliers voor productieactiviteiten ter beschikking gesteld.

20/110

projecten op tijdelijk gebruikte sites zijn productieactiviteiten
Dankzij het loket voor tijdelijk gebruik van citydev.brussels en perspective.brussels konden 20 productieactiviteiten op sites voor tijdelijk gebruik terecht.

Getuigenis

De kracht van het collectief voor een duurzame lokale productie
Brussel telt heel wat ambachtelijke producenten. Ze beschikken elk over hun eigen deskundigheid en gaan heel veerkrachtig om met milieu-uitdagingen zoals de transformatie van secundaire grondstoffen. Om goed aan de vraag te kunnen voldoen verenigen lokale producenten en overheidsdiensten zich in tijdelijke samenwerkingsverbanden. *Bélise Komera is producent en nam deel aan deze samenwerkingsverbanden.*

Hoe kwam het productiecollectief je werk ten goede?
Deze collectieve samenwerkingsverbanden stelden me in staat om mee te doen aan grotere private opdrachten alsook aan overheidsopdrachten zonder in te boeten op mijn onafhankelijkheid. Ze boden me de kans om samen te werken met personen met andere knowhow, om van elkaar te leren en out of the box te denken. We hebben nieuwe werkwijzen uitgeprobeerd en het moet gezegd dat dit best wel resultaat opleverde. Zo kon ik mijn portfolio uitbreiden, reageren op grotere opdrachten en bijgevolg een grotere omzet draaien.

Duurzame productie hangt af van ...
Lokale consumptie! Producenten en consumenten die elkaar leren kennen. Lokale bevoorrading is essentieel in mijn werk. Het zorgt dat ik meer controle heb over het materiaal, ik kan informatie inwinnen over milieulabels, vragen naar de oorsprong van het product. Om verspilling tegen te gaan is het essentieel te zien wat je koopt. Ik hergebruik ook het afval van mijn leveranciers. Wat voor een groothandelaar niet bruikbaar is, vormt meestal een creatieve goudmijn.

Ik ontwerp mijn producten zodanig dat het afval tot een minimum wordt beperkt en elke dag leer ik bij om de levensduur en herstelbaarheid van mijn producten te verbeteren.

Belise Komera,
Brusselse producent

10. Logistiek

De transitie van de stadslogistiek

Logistieke activiteiten zijn essentieel voor de goede werking van het Gewest (bouw, voeding, kleding enz.), maar goederenvervoer brengt ook heel wat overlast met zich mee: slechte luchtkwaliteit, uitstoot van broeikasgassen, files, problemen inzake verkeersveiligheid enz. Veranderende leveringsmethoden en demografische groei leiden tot een aanzienlijke toename van de goederenstromen. In dat verband vormt het optimaliseren van de stadslogistiek een echte uitdaging in Brussel, waar de meeste goederen over de weg worden vervoerd.

De Brusselse logistiek in drie kerncijfers

13%
aandeel van de logistiek in het verkeer binnen Brussel: 2% van vrachtwagens en 11% van bestelwagens (cijfers 2021)

30%
van de CO2-uitstoot zijn afkomstig van goederenvervoer, terwijl het goed is voor 17% van de afgelegde kilometers in het BHG

26,4%
Ivan het vrachtwagenverkeer in Brussel is afkomstig van de logistiek in de bouwsector

Behaalde resultaten

 Invoering van een aankooppremie en een gratis ondersteuningsdienst voor pleidingen in het gebruik van cargofietsen dankzij het project Cairgo Bike.

 Ondertekening van de Green deal stadslogistiek waarbij meer dan 65 organisaties zich samen inzetten voor een duurzamere logistiek.

 Uitbreiding van de containerterminal en heraansluiting op het spoorwegnet.

Toekomstige uitdagingen

 Ervoor zorgen dat de **LEZ** (Low-Emission Zone) de modal shift naar koolstofvrije mobiliteit kan versterken.

 Ontwikkeling van een begeleidingsinstrument om de logistieke planning te vergemakkelijken.

 Voorzien in voldoende grond voor **logistieke hubs** met het oog op de steeds toenemende volumes (met name van bouwmaterialen).

Federatie van de Brusselse logistieke gemeenschap

De door **Embuild** en **Buildwise** georganiseerde **Summer University** stond in het teken van logistiek

De Summer University speelt een essentiële rol, bij de voorlichting en bewustmaking van bouwondernemingen rond oplossingen en maatregelen die voorhanden zijn om de logistieke sector te verbeteren, en bij de bewustmaking van deelnemers rond oplossingen, alternatieven en tools die aanzienlijke verbeteringen mogelijk maken.

22 mei 2023
Workshop over logistieke ondersteuning

Meer dan 50 ondernemingen die actief zijn in de logistieke sector hebben deelgenomen aan de workshop van Leefmilieu Brussel over specifieke hulp en ondersteuning voor de logistieke sector in het Brussels Gewest (ligging, projectoproepen & financiering)

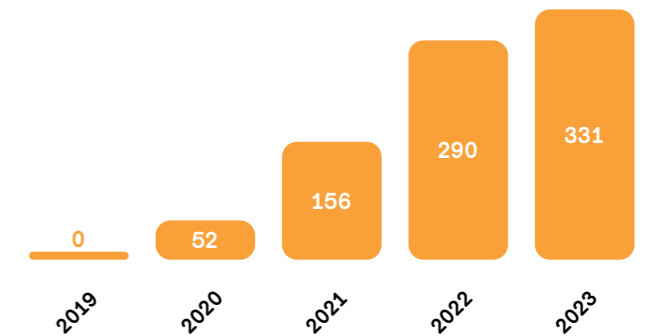
Overzicht van de spelers

Indicatoren

22

interacties geregistreerd sinds begin april na de oprichting van een helpdesk (belangrijkste thema's: logistiek, parkeren, planning en premies (stimulansen)).

400

Cairgo Bike premies

Sinds januari 2021 heeft Brussel Economie en Werkgelegenheid 400 premies toegekend in het kader van het project Cairgo Bike, dat een door Urbike verstrekte begeleidingsdienst en een aankooppremie aanbiedt aan professionals die een cargofiets of fietsaanhangwagen kopen en overschakelen naar fietslogistiek voor hun onderneming.

Getuigenis

Getuigenis van **VIVAQUA**, begunstigde van een Cairgo Bike-premie

"De fiets was oorspronkelijk bedoeld voor magazijnmedewerkers. We proberen andere diensten aan te trekken. Een medewerker van het Laboratorium heeft de cargofiets getest. Voor de monsters hebben we een doos in piepschuim toegevoegd (in de gesloten doos) waardoor de juiste temperatuur kan worden aangehouden voor de monsters. De fiets werd ook aangepast voor rioolwerkers (om gereedschap te vervoeren). Hier volgt de laatste getuigenis van een werknemer over het gebruik van een gedeelde cargofiets (gekocht en aangepast onder begeleiding van Cairgo Bike). Angélique Dequick.

'Fabien Denamur, chemisch technicus in het Labo en lid van het GREENTeam, kon een cargofiets van VIVAQUA's testen.

Fabien had samen met andere collega's een specifieke opleiding voor dit voertuig gevolgd, en dat kwam goed van pas! De opleiding wordt georganiseerd door het GREENTeam en verstrekt door Urbike. Vervolgens heeft Fabien de cargofiets voor die dag gereserveerd bij garage Linthout (5303). Deze fase is belangrijk omdat de garage er zo voor kan zorgen dat beide accu's van de fiets volledig opgeladen zijn.

Fabien wou zijn collega's die de monsters nemen een handje helpen, want zij zijn momenteel onderbemand, en ging na een klacht monsters nemen bij klanten in dezelfde straat. Wat viel hem het meest op? De ontvangst door de klanten. Er was geen wantrouwen, veel welwillendheid, vertrouwen en vriendelijkheid. En er waren veel vragen over zijn vervoerswijze en over de kwaliteit van het water in Brussel. Ook de aandacht van voorbijgangers werd getrokken door dit witte voertuig met het logo van onze onderneming. Een geslaagde verleidingsoperatie!

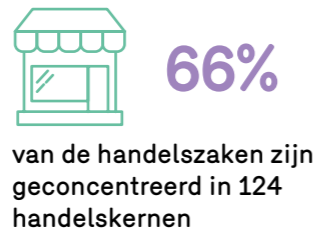
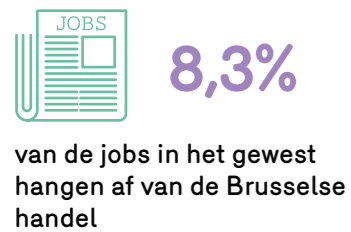
En wat betekent dat in het verkeer, vraag je je misschien af? Toegegeven, met dit kleine profiel van een smal voertuig kan hij zich niet als met een klassieke fiets een weg banen door het verkeer. Maar in een eigen bedding laat het toe om files in te halen, en dus om opstoppingen te vermijden. Het profiel vormt ook een voordeel voor de veiligheid van de bestuurder: automobilisten zijn immers voorzichtiger bij het naderen. Misschien uit angst, of omdat ze gewend zijn aan de cargofietsen in de Brusselse straten. Bovendien is het met zijn 'tractortoeter' onmogelijk om niet gehoord te worden door automobilisten. Tot slot heeft deze fiets 4 versnellingen waardoor je vlot kunt vertrekken en rustiger trappen, en heeft 4 niveaus van elektrische ondersteuning: een echt plezier om mee te rijden."

11. Handel

De transitie van de Brusselse handel

Via zijn Shifting Economy-strategie wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een transitie van de Brusselse handelszaken naar duurzamere modellen bewerkstelligen. Naast de steun aan restaurants en cafés die deze principes reeds toepassen, is het de bedoeling dat het hele Brusselse aanbod evolueert naar duurzamere modellen en zich te verzekeren van een gevarieerde vraag en dito aanbod. Daarbij moet er op worden toegezien dat deze duurzaamheid iedereen ten goede komt.

De Brusselse handel in drie cijfers

Behaalde resultaten

- De uitrol van het ondersteuningsplan voor de Brusselse ambachtelijke sector.
- Opening van de pop-upwinkel in Anderlecht en van een Auberge Espagnole Ambachten in Sint-Lambrechts-Woluwe.
- Het Refresh-plan, een ondersteuningsplan voor de duurzame transformatie van handelszaken.

De Businessidee-incubator

Het is zeer belangrijk dat een project een goede basis heeft. Dat is evenwel makkelijker gezegd dan gedaan... De Businessidee-incubator verstrekt gratis 7 dagen opleiding om een commercieel idee uit te proberen en te ontwikkelen. Sinds 2019 konden dankzij de Businessidee-incubator al meer dan 80 beginnende ondernemers hun concept ontwikkelen en de basis leggen voor hun commercieel project.

Toekomstige uitdagingen

- Een groter aanbod aan ondersteuning voor de economische transitie ontwikkelen
- Brusselse handelszaken die minder op de sociale en milieudoelstellingen gericht zijn via specifieke communicatie aanspreken.
- Het Brusselse handelsnetwerk mobiliseren in goed overleg met de handelsverenigingen en -federaties.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

168

Brusselse ambachtslui met het label "Erkend ambacht"

Het label "Erkend ambacht" bekroont knowhow die echt rekening houdt met duurzaamheid.

68%

van de Brusselse handels- en horecazaken denken dat er een ander economisch model nodig is om de maatschappelijke en milieu-uitdagingen beter het hoofd te bieden.

100%

van de laureaten van de Open Soon-projectoproep hebben een reëel sociaal en ecologisch engagement

Sinds 2021 moeten alle kandidaten voor deze projectoproep hun inzet op het vlak van duurzaamheid aantonen. De winnaars van de editie 2023 van de categorieën restaurants, cafés en voedingszaken voldoen ook aan de criteria van het Good Food-label.

Getuigenis

Kokotte is een bedrijfsklare restaurantruimte in de handelswijk Spiegel in Jette en in het Ilot Sacré op een steenworp van de Grote Markt van Brussel. De gebruiker betaalt slechts een lage huurprijs en krijgt een professionele en volledig ingerichte keuken tot zijn beschikking, alsook een modulaire inrichting en individuele coaching op maat.

Zich laten begeleiden is essentieel, De nadruk ligt ook op de uitwerking van een Good Foodkaart.

"De menselijke ervaring was uniek, zowel in het team als met Kokotte of met de naburige handelszaken. We leerden bij over de moeilijkheden van dit beroep en over het vele werk dat eraan vooraf gaat."

Nassim & Ghalib
Oprichters van Kawa Gosto
Gebruikers van Kokotte

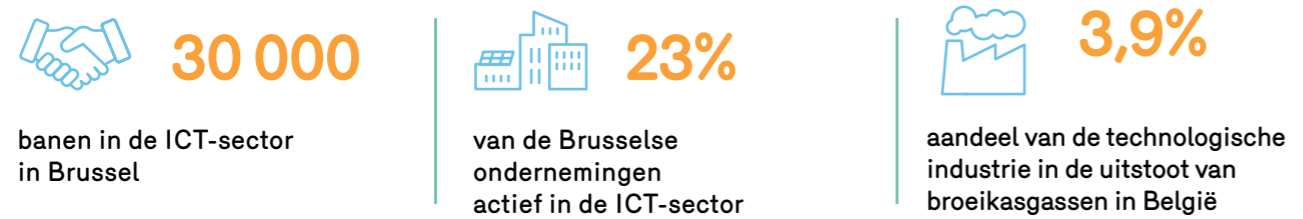
12. Digitalisering en de ICT-sector

Een tweeledig kernthema voor de Brusselse economie

De digitale transformatie is een hefboom om de doelstellingen van de Europese Green Deal te verwezenlijken. Dit heeft betrekking op (a) de digitale ontwikkeling van ondernemingen en (b) de transformatie van ondernemingen die actief zijn in de sector van de informatie- en communicatietechnologie (ICT), maar ook op meer maatschappelijk en ecologisch verantwoorde praktijken.

Door zich digitaal te transformeren, versterken Brusselse ondernemingen hun veerkracht ten aanzien van verschillende uitdagingen, onder meer op ecologisch en maatschappelijk gebied. ICT-bedrijven leveren op hun beurt belangrijke oplossingen voor ondernemingen, overheidsdiensten, particulieren enz., en het is belangrijk dat ze dat op een verantwoorde manier doen (IT for Green). Zo dragen ze bij aan de economische transitie, kwaliteitsvolle banen en de uitstraling van het Brussels Gewest.

De Brusselse ICT-sector in 3 kerncijfers

Behaalde resultaten

- De creatie van een instrument voor zelfdiagnose inzake digitale transformatie om ondernemingen te sensibiliseren en helpen om zichzelf te beoordelen.
- De lancering van een barometer inzake digitale transformatie om de digitale maturiteit van Brusselse ondernemingen regelmatig te beoordelen.
- De bestending van de projectoproep "Digitalisering en economische transitie."

Toekomstige uitdagingen

- Green IT: de invoering van verantwoorde digitalisering in ondernemingen stimuleren en bewustzijn creëren over de maatschappelijke en ecologische gevolgen.
- Digitale opleidingen binnen ondernemingen bevorderen, met bijzondere aandacht voor opleidingen voor vrouwen, jongeren en kwetsbare mensen.
- De kleinste ondernemingen bewust maken van en inzicht geven in de problemen en uitdagingen van digitalisering, waaronder cyberbeveiliging.

Belangrijkste evenement voor het thema

Van 6 tot 27 oktober 2023 werd de 5e editie van het Women Digital Festival georganiseerd door hub.brussels. Bijna 600 mensen namen deel aan deze maand van activiteiten en workshops die uitsluitend gericht waren op vrouwelijke ondernemers die zich willen specialiseren in technologie.

Cartografie van de belangrijkste actoren

Indicatoren

Getuigenis

Wat is Tapio? Hoe ondersteun je ondernemingen om koolstofvrij te worden?

"Tapio is een digitale tool die ondernemingen helpt om hun koolstofbalans op te maken (BC). Onze visie is dat de uitdagingen in de loop van de tijd veranderd zijn. Ten eerste zijn we in feite overgegaan van een situatie waarbij het opmaken van een koolstofbalans een vrijwillig initiatief was naar een situatie waarin het (zo goed als) verplicht is. Bij Tapio willen we de koolstofbalans als uitgangspunt nemen om de strategie van de onderneming te helpen bepalen. Deze oefening moet daarom kunnen worden herhaald en gecontroleerd, en ze moet begrijpelijk zijn. Dit vergt meer mature, moderne en degelijke instrumenten zodat vooruitgang kan worden geboekt. Tapio maakt dit mogelijk Net zoals boekhouding, waar men van papier is overgeschakeld naar excel, en vervolgens naar specifieke boekhoudtools, wegens de gewijzigde verwachtingen en doelstellingen. Als een onderneming vandaag haar strategie voor de komende 10 jaar wil aanpassen, heeft ze efficiëntere tools nodig."

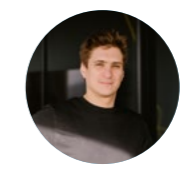
Hoe kan digitalisering een verschil maken bij het opmaken van de koolstofbalans?

"Een koolstofbalans vergt heel wat stappen die tijdrovend zijn en fouten met zich mee kunnen brengen. Deze stappen kunnen gedeeltelijk worden geautomatiseerd. Digitalisering laat toe om de prestaties te verbeteren. Tapio rust de onderneming en de deskundige uit zodat de gegevensverzameling, de opmaak van de koolstofbalans, de uitstootfactoren, de opstelling en de monitoring van het actieplan sneller kunnen verlopen. We vinden het vakgebied niet opnieuw uit, maar maken het wel

gemakkelijker dankzij het technologische aspect, dat de efficiëntie en impact vergroot. Hetzelfde geldt voor andere sectoren. Een ontwerper kan tegenwoordig niet meer alleen met potlood en papier werken. De behoeften evolueren en dat creëert een vraag. Zo'n 15 jaar geleden was ESG niet heel interessant. Vandaag staat het centraal in de strategie van ondernemingen."

Krijg je steun van het Gewest om je te ontwikkelen?

"Ja, het Gewest heeft ons sterk ondersteund. Ten eerste omdat we konden rekenen op een innovatiesubsidie van Innoviris. Concreet haalden we in 2021 de Innovative Starter Award binnen. Zo konden we onderzoek financieren en onze onderneming ontwikkelen. We kregen ook andere, meer traditionele steun, zoals steun voor export en steun voor groei. Finance&Invest.brussels heeft ons dan weer geld geleend in de vorm van een converteerbare schuld. Als digitale actor ontvingen we ook een subsidie van Brusselse Economie en Werkgelegenheid via de projectoproep Digitalisering en Economische Transitie. Deze steun komt neer op €100.000 voor de ontwikkeling van een nieuw digitaal product met een positieve sociale en/of milieu-impact. Deze gewestelijke steunmaatregelen zijn essentieel als we sneller en krachtiger vooruitgang willen boeken."

Louis Collinet,
Oprichter en zaakvoerder van TAPIO

13. Internationale handel

De transitie van de internationale handel

De internationale handel heeft te maken met voortdurend veranderende ethische voorwaarden, wat onder meer samenhangt met de toenemende internationale verplichtingen, zoals het Akkoord van Parijs, de Europese Green Deal, de Duurzameontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties, ... Bijgevolg wordt internationale handel een echte hefboom voor de ontwikkeling, de export en het aantrekken van oplossingen, ondernemingen en economische modellen die een positieve sociale en milieu-impact bevorderen. Ons gewest speelt op dit vlak een internationale voortrekkersrol.

Internationale handel in drie cijfers

van de omzet van Brusselse bedrijven komt van export

buitenlandse ondernemingen vestigen zich elk jaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

economische adviseurs voor 130 landen zijn in het buitenland gevestigd om het BHG te vertegenwoordigen

Behaalde resultaten

Voortaan worden transitie-indicatoren (gini, HDI, CO2-uitstoot, ...) opgenomen in de tool die wordt gebruikt om te bepalen in welke landen het BHG zijn economische en handelsadviseurs vestigt.

Brusselse ondernemingen die aan een economische transitie werken, krijgen systematisch aandacht tijdens acties in het buitenland.

Ten overstaan van buitenlandse investeerders wordt systematisch benadrukt hoe het Brusselse ecosysteem de economische transitie bevordert.

Toekomstige uitdagingen

Samenwerken met Enabel om Brusselse ondernemingen te stimuleren om bij te dragen aan de ontwikkeling van ondernemersnetwerken en het middenveld in Afrika.

Nadenken over de toekomst van de Brusselse internationale handel in een koolstofvrije wereld.

Het belang en de uitstraling van Brussel in het buitenland vergroten.

Cleantech Forum Europe

In naam van het BHG en in samenwerking met Visit.Brussels heeft hub.brussels een succesvolle kandidatuur ingediend om Cleantech Forum Europe te hosten. Het is een van de voornaamste conferenties die investeerders, starters, scale-ups, innoverende ondernemingen, gevestigde bedrijven en publieke spelers uit het ecosysteem samenbrengt. 75% van het publiek kwam uit het buitenland.

Het thema "Van beloftes tot acties: de sprint naar netto nuluitstoot" spitte zich toe op hoe via innovatie, technologie en ondernemerschap sneller een economie tot stand kan komen die niet vervuילend is.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

57%

van de internationale evenement georganiseerd door hub.brussels in 2023 bevatten een onderdeel economische transitie.

Het gaat om internationale beurzen, economische missies, uitnodigingen van buitenlandse delegaties en seminars, uitwisselingen van goede praktijken, rondetafels over vrouwelijk ondernemerschap, een focus op bouwen of duurzame voeding...

90

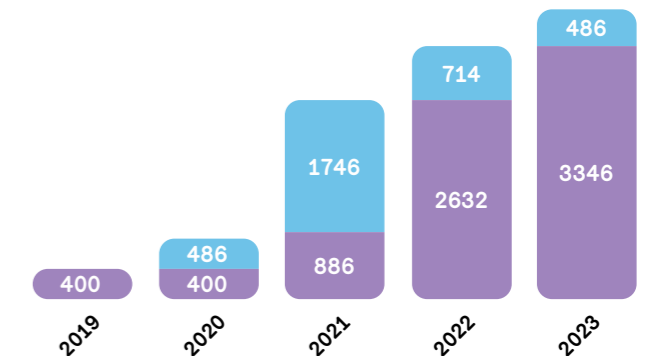
buitenlandse ondernemingen hebben het kandidatuur dossier voor het Welcome Package gedownload sinds dat in april werd gelanceerd

Dit Welcome Package biedt begeleiding op maat voor de vestiging van buitenlandse ondernemingen: oprichting van de onderneming, HR-support, expatdiensten, economische transitie. De jury selecteerde 7 kandidaten. Van die 7 kandidaten koos 57% voor een coaching over transitie.

486

nieuwe exporteurs gesensibiliseerd voor de transitie in 2023

Via begeleiding op maat, de zelfdiagnosetool, collectieve reizen, de export accelerator en/of de export talks sensibiliseert hub.brussels nieuwe exporteurs voor het belang van de transitie voor hun positionering op buitenlandse markten.

Getuigenissen

PIPAILLON

Catherine Bodson,
Pipaillon

Op welke manier had de duurzaamheid van je Brusselse product een positieve invloed op zijn buitenlandse verkoop?

Van bij de start in 2014 gingen we duurzaam te werk bij de productie van hoogwaardige conserven in potjes (confituur, tapenade, chutney, pickles, gekonfijte citroen). We werken met seizoensgebonden biofruit en -groente van lokale producenten, die worden verwerkt in ons atelier in een Brussels maatwerkbedrijf waar onze werknemers met een handicap ons in elke fase bijstaan. Deze veeleisende positionering en de uitzonderlijke kwaliteit van onze producten droegen bij aan de uitstraling in België en het buitenland. Tijdens de prinselijke missie in Japan in december 2022 konden we bijvoorbeeld na 5 jaar onderhandelen een samenwerkingsovereenkomst ondertekenen met de grootste biowinkelketen van Japan.

Op welke manier beïnvloedde het Brusselse beleid inzake economische transitie je beslissing om je in het BHG te vestigen?

We zijn een Canadese onderneming gespecialiseerd in LED-verlichtingseffecten voor menigtes tijdens shows. We zetten ons in voor het verkleinen van onze ecologische voetafdruk. Onze led-armbandjes en installatiematerialen worden gemaakt van gerecycleerd plastic of van composteerbaar materiaal. Alle materialen zijn herbruikbaar en recycleerbaar. Voor onze vestiging in Europa gingen we dus op zoek naar een regio die zich inzet voor de economische transitie. Dat is duidelijk het geval in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar hub.brussels ons bij onze komst heeft begeleid.

PIXMOB

Ysabel Vangrudenberg,
PIXMOB

14. Voedsel

De transitie van het voedselsysteem

Via zijn Good Food-strategie wil het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de transitie naar een duurzamer voedselsysteem bewerkstelligen. Naast het ondersteunen van de Brusselse producenten is het in de eerste plaats de bedoeling Good Food-waardeketens te ontwikkelen die de handelszaken, restaurants en kantines in het gewest kunnen bevoorraden met Belgische producten en zo te voldoen aan de behoeften van een kosmopolitische bevolking en Good Food aan iedereen beschikbaar te stellen.

De Brusselse voedselsector in drie cijfers

 <p>1/20</p> <p>van de jobs in het gewest situeert zich in de Brusselse horeca</p>	 <p>30%</p> <p>van het aanbod van Brusselse handelszaken</p>	 <p>14%</p> <p>van de uitgaven van Brusselse gezinnen</p>
--	--	--

Behaalde resultaten

- Identificatie van 4 sleutelsectoren voor het gewest: fruit, groente, granen en peulvruchten.
- Uitbreiding van het Good Food-label naar alle types restaurants.
- Uitvoering van het Foodup-programma dat de transformatie naar duurzame voedselprojecten ondersteunt.

Toekomstige uitdagingen

- De 4 geïdentificeerde prioritaire waardeketens structureren.
- Een netwerk ontwikkelen van logistieke hubs om de bevoorrading met Good Food-producten te faciliteren.
- Stimuleren van de ontwikkeling van Good Food-handelszaken in de zones waar er nog weinig zijn.

De workshops van de Good Food B2B-dienst

De Good Food B2B-dienst organiseert onder andere workshops voor professionals om de juiste partners met elkaar in contact te brengen en concrete samenwerkingen te stimuleren. Elke workshop is gewijd aan een specifieke thema of sector: vlees, brood, kaas, alcoholvrije dranken, het hotelwezen... en in 2024 over de 4 prioritaire waardeketens.

Overzicht van de spelers

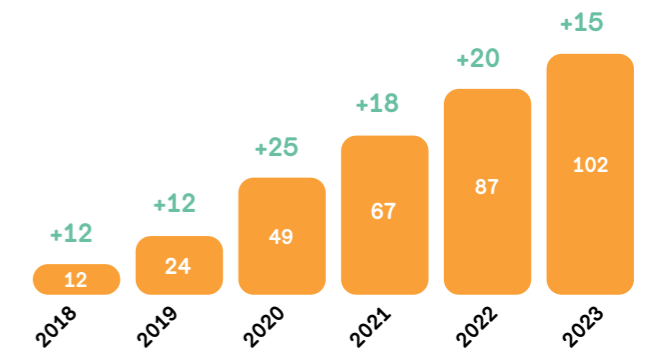

Indicatoren

102

restaurants met een Good Food-label

Het Good Food-label wil restauranthouders die een duurzame aanpak hanteren onder de aandacht brengen en begeleiden. Het label wordt toegekend op basis van hun inzet voor criteria zoals het gebruik van lokale en seizoensgebonden producten, alternatieven voor dierlijke eiwitten, enzovoort.

105

ondernemers begeleid door de B2B-dienst

De Good Food B2B-dienst helpt Brusselse professionals bij het vinden van de beste manier om zich te bevoorraden met lokale voedselproducten afkomstig van duurzame ketens.

10%

lagere huurprijs bij citydev.brussels voor Good Food-ondernemers

Sinds mei 2023 krijgen alle Good Food-ondernemers die door citydev.brussels worden gehuisvest een korting van 10% op hun huurprijs.

Getuigenis

Winst boeken met voedselverspilling

Overrijp, te klein, vervallen of eenvoudigweg niet naar de smaak van de consument, ... Lange tijd werden onverkochte voedselproducten genegeerd en beschouwd als producten van weinig waarde. Vandaag is er een revolutie tegen verspilling en voor de korte keten gaande. Voedseloverschotten en -afval liggen aan de basis van enkele mooie ondernemersverhalen, ondersteund door de Good Food 2-strategie.

Hoe heeft de projectoproep Be Circular geholpen bij de ontwikkeling van je activiteit?

We konden onze keuken uitrusten en bovendien gaf het ons ook het nodige vertrouwen om het project op langere termijn uit te denken, onze doelstellingen aan te scherpen en ons economische model grondig te kunnen testen.

Kiezen voor de kringloop

Het recupereren van onverkochte voedselproducten kan duurder zijn dan goedkope groenten en fruit te kopen, maar wij kozen voor een economisch model met gedifferentieerde prijzen

die afhangen van de financiële draagkracht van onze klanten. Dankzij de facturen die sommigen betalen, kunnen anderen gratis van onze diensten gebruik maken. En dat werkt wel degelijk!

Louise Martin Loustalot
Les Gastrosophes,
winnaar van de PO BeCircular 2022

Het Good Food-label is door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest erkend als een bewijs van de voorbeeldigheid van ondernemingen.

16. Culturele en creatieve industrie

Een essentiële sector voor de Brusselse economie

De CCI is de tweede grootste bron van tewerkstelling in de lokale economie. Opeenvolgende crises toonden aan dat deze zeer heterogene sector, zowel op het vlak van zijn segmentatie als de uiteenlopende rechtsvormen, blijk geeft van een zeer grote veerkracht, maar wel een stevige en specifieke begeleiding nodig heeft om een zekere mate van stabiliteit te garanderen. Dit is des te belangrijker omdat de culturele en creatieve industrie een zeer actieve rol speelt in de internationale uitstraling van ons gewest.

De Brusselse CCI in drie cijfers

Behaalde resultaten

- Een inventaris van meer dan 70 organisaties en diensten die begeleiding bieden aan de CCI in het BHG.
- Reorganisatie van de cluster play.brussels van hub.brussels ter ondersteuning van de segmenten met het grootste potentieel inzake opschaling met het oog op meer impact gekoppeld aan de SE.
- Partners uit de CCI met elkaar in contact brengen via het platform creative.hub.

Toekomstige uitdagingen

- Het CCI-ecosysteem structureren voor meer duidelijkheid, het organiseren van begeleiding en een grotere impact.
- De inspanningen op het gebied van de economische transitie van ondernemers uit de CCI voortzetten en stimuleren om de sector een bijkomend concurrentievoordeel te bezorgen.
- De rol van de CCI in de wereldwijde promotie van Brussel versterken.

Sleutelevent

Creative industries in a Shifting Economy - 21 november 2023 - Théâtre National

Tijdens dit event vertelden 21 organisaties en ondernemingen uit de culturele en creatieve industrie aan de hand van inspirerende voorbeelden hoe ze in het kader van de Shifting Economy-strategie de sociale en ecologische transitie hebben aangepakt.

Overzicht van de spelers

Getuigenissen

Getuigenis van The Greenshot, een Brusselse start-up met het Solar Impulse-label, die een applicatie heeft ontwikkeld om de CO2-voetafdruk van een filmopname te berekenen en te verbeteren #Audiovisueel #Klimaat

"De filmsector moet af van het idee dat een ecologisch verantwoorde productie meer kost"

Couleur Café, al 34 jaar een legendarisch Brussels muziekfestival #Muziek #SociaalOogmerk#Klimaat

"Je kan een festival van 3 dagen organiseren dat terdege rekening houdt met het milieu"

Isabella Soupart, een choreografe, danseres, regisseuse, Belgische filmmaker en ook een bekende actrice dankzij de film "Le Fils" van de gebroeders Dardenne. Ze maakt performances en visueel werk op het kruispunt van verschillende disciplines. #Dans #Diversiteit

"De diversiteit van Brussel is zijn grootste rijkdom. In de podiumkunsten levert deze culturele veelzijdigheid een echte meerwaarde op"

18. Gezondheid

De transitie van de gezondheidssector

De gezondheidszorgsector is complex en veelzijdig. Hij bestaat zowel uit ziekenhuisstructuren, dokterspraktijken, en eerstelijnsactoren, als bedrijven en start-ups die innovatieve oplossingen ontwikkelen. Steun voor de ontwikkeling van oplossingen is essentieel, aangezien innovatie in de gezondheidszorg cruciaal blijft om het welzijn van alle Brusselaars te garanderen, met name door preventie en toegang tot hoogwaardige zorg.

De Brusselse gezondheidssector in 3 kerncijfers

 240
bedrijven actief in biofarma, medische hulpmiddelen en apparatuur, digitale gezondheid en ondersteunende diensten

 64
projecten waarbij het programma Medtech Accelerator van hub.brussels werd gevolgd

 673
ziekenhuisbedden per 100.000 inwoners. Dit is de hoogste concentratie in België.

Behaalde resultaten

 Ondersteuning voor klinische validatie en innovatie door 2 oproepen (voor thematische en samenwerkingsprojecten) te lanceren.

 Ontwikkelaars van innovatieve projecten in gezondheidszorg begeleiden door de innovatietrajecten van Innoviris te versterken.

 6 evenementen georganiseerd door het team van Brussels Donut met deelname van gezondheidswerkers.

 8e editie van MedTech Accelerator.

Prevention Days

2e editie van de Preventiedagen (21-22 november 2023). Dit 2-daagse evenement is bedoeld om iedereen die betrokken is bij gezondheidspreventie samen te brengen en heeft meer dan 185 mensen bijeengebracht voor een hackathon en een conferentiedag.

Overzicht van de spelers

Indicatoren

3,8M€

In het kader van het Innoviris-programma Research Platform werden voor de eerste projectoproep met als thema 'New approaches of testing' 4 projecten geselecteerd voor een financiering van meer dan 3,8 miljoen euro.

De tweede projectoproep 'Healthcare Innovation for vulnerable patients', door Innoviris gelanceerd in het kader van het programma 'Joint R&D', ontving 9 subsidieaanvragen (evaluatie nog lopende).

6-18-40

De innovatiecafés, een initiatief van de lifetech-cluster, zijn erop gericht de behoeften van zorgverleners in ziekenhuizen en innovatieve oplossingen 'made in Brussels' samen te brengen. Het initiatief in cijfers: 6 Brusselse ziekenhuizen hebben het evenement al georganiseerd; 18 start-ups hebben de kans gekregen om hun oplossingen voor te stellen; gemiddeld 40 deelnemers per evenement.

Getuigenissen

Véronique Touilly, Head of Sustainability

"De feedback van collega's die hebben deelgenomen aan de Donut-workshop was positief, en we spannen ons al in om een aantal van de voorgestelde oplossingen in praktijk te brengen. We blijven samenwerken met Confluences om te bekijken hoe het Donut-model onze aanpak verder kan ontwikkelen."

Hasa Optix engageert zich en integreert duurzaamheid in haar model

"Wij werken aan onze opwaartse spiraal door het metaal waaruit onze instrumenten zijn vervaardigd een tweede leven te geven. Wij hebben beslist om het eerste bedrijf inzake optische medische hulpmiddelen voor eenmalig gebruik te worden dat een hergebruikcyclus en een recyclingproces ontwikkelt die volledig geïntegreerd zijn."

<https://www.hasaoptix.com/about-us/#sustainability>

100

begeleidingen van bedrijven uitgevoerd in de loop van het jaar door de lifetechcluster

6

Donut-evenementen uitgevoerd met medewerking van Saint Luc, Europaziekenhuizen, IBA en UCB: 2 inspirerende conferenties (evenement Brussels Donut en Digitale Patiënt) en 4 workshops bij de UCB, het CEO 2030-netwerk en het GIBBIS-ziekenhuisnetwerk met het oog op de ontwikkeling van distributieve en regeneratieve praktijken.

68

evenementen in de loop van het jaar door de lifetechcluster georganiseerd voor het Brusselse gezondheidsecosysteem.

19. Governance

Governance dat hokjes doorbreekt

In de transitiestrategie zijn een aantal governancemechanismen in het leven geroepen om toe te zien op de uitvoering van de strategie, om samenhang te brengen in de strategie, om de samenwerking tussen de besturen te versterken (via governance-organen) en om de strategie te evalueren en te actualiseren (via monitoring van de transitie).

Het thema 'governance' is de drijvende kracht achter synergieën tussen besturen en publieke-private synergieën. Het hele jaar door worden verschillende evenementen georganiseerd om deze samenwerkingen te versterken, zowel voor besturen (opleidingen, uitwisselingen enz.) als voor het grote publiek, zoals de Shifting Economy Week...

De governance van de transitie in Brussel in drie kerncijfers

Behaalde resultaten

- De oprichting van governance-organen (coördinatiecomité, dagelijkse coördinatie) om de samenhang van Shifting Economy te waarborgen.
- De samenwerking tussen besturen versterken via de Uitgebreide Strategische Raad van de Economie.
- De ontwikkeling van instrumenten om de transitie te meten en te evalueren (monitoring van de transitie, alternatieve indicatoren voor het bbp, de 'Brupeo'-catalogus van gewestelijke ondersteuningsinstrumenten).

Sleutevenement

Het thema 'governance' beoogt de samenhang van de Shifting Economy te versterken. Een van de belangrijkste elementen is de samenwerking tussen besturen. Hiervan twee belangrijke voorbeelden:

- Shifting Economy Week**, waarbij ondernemers en overheidsdiensten werden samengebracht rond transitie, en thema's zoals circulaire, sociale en democratische economie, voeding en handel.
- De catalogus van **gewestelijke transitie-instrumenten** en het bijbehorende stuurcomité, die het mogelijk maken kennis te delen en de transitie-instrumenten te monitoren.

Toekomstige uitdagingen

- De samenwerking met de particuliere sector structureel versterken.
- De instrumenten voor de ondersteuning van de economische transitie harmoniseren.
- De voorwaarden creëren om de strategie en de bijbehorende maatregelen verder te ontwikkelen en te verbeteren.

Cartografie van de actoren: een bestuursoverschrijdend beleid

Indicatoren

Getuigenis

Wat betekent de Shifting Economy voor jou?
"Het is een gewestelijke strategie die we ondersteunen voor de zelfstandigen en bedrijfsleiders die we begeleiden. Het doel ervan is om elke onderneming in Brussel meer bewust te maken van klimaat- en milieukwesties, en om de ontwikkeling van transitie maatregelen op het niveau van zko's of kmo's aan te moedigen."

Welke vorm kunnen publiek-private partnerschappen aannemen in dit soort strategie?
"De sterke punten van een publiek-privaat partnerschap komen volledig tot hun recht in deze strategie. Terwijl overheidsinstanties sturing geven aan de doelstellingen van de strategie en de middelen om die te bereiken, is het aan de particuliere partners, zoals de sociale partners, om het bewustzijn bij de ondernemingen waarmee ze dagelijks werken te vergroten. Aan de andere kant is het aan ons om de stem van ondernemers te laten horen bij de instanties, met betrekking tot de motivaties, belemmeringen en realiteit waarmee ondernemers te maken hebben (aangezien zij niet altijd direct en vlot toegang hebben tot de instanties)."

Hoe kan deze strategie kmo's en zelfstandigen daadwerkelijk ondersteunen?
"Maatregelen voor bewustmaking zijn noodzakelijk, maar niet toereikend. Brusselse ondernemingen, in al hun gewestelijke diversiteit (omvang, geografische ligging, sector, al dan niet gesubsidieerd enz.) denken na over de strategie voor de economische transitie en passen ze toe wanneer ze de impact en het belang ervan inzien. Voor kmo's is daarom het volgende van belang: bewustmaking op grote schaal (partners, klanten, instanties, federaties, sociale partners enz.), begeleiding op lange termijn, en motivatie via stimulansen (fiscale prikkels, verhogingen, enz.) voor de uitvoering ervan. Een strategie kan pas ondersteuning bieden, als ze begrijpelijk is voor de bedrijfsleider en kan worden omgezet naar de dagelijkse realiteit."

Sophie Guillet
UCM en partner bij Shifting Economy Week

Conclusies

7.

7.

Conclusies

De publicatie van dit eerste activiteitenverslag over Shifting Economy vormt een belangrijke mijlpaal in de strategie, twee jaar nadat die van start ging.

We blikten in dit verslag terug op de geschiedenis van de strategie, om beter te begrijpen waar we vandaan komen, maar natuurlijk ook op de huidige stand van zaken en al het werk dat tot nu toe is verzet.

Als afsluiting van dit verslag zet het Coördinatiecomité van Shifting Economy de belangrijkste lessen uit deze eerste twee jaar op een rij, evenals enkele overwegingen over hoe de strategie zich verder zou moeten ontwikkelen.

1

Shifting Economy: een paradigmaverschuiving in de besturen

Door een beroep te doen op de competenties en expertise van bijna 30 betrokken organisaties heeft de Shifting Economy in 2023, na twee jaar uitvoering, voor alle thema's samen ongeveer de helft van de maatregelen (52%) van een actieplan voor 2030 geconcretiseerd. Hoewel dit cijfer uiteraard getuigt van het harde werk van alle betrokken personeelsleden, weerspiegelt het slechts gedeeltelijk de diepgaande veranderingen die aan de gang zijn in het Brusselse administratieve ecosysteem, dat net de essentie van de Shifting Economy vormt: de besturen ontzullen hun competenties en expertise en werken steeds nauwer samen om het overheidsbeleid zo goed mogelijk af te stemmen op de behoeften van de Brusselse ondernemers en zo veel mogelijk Brusselse ondernemingen aan te sporen het transitieproces aan te gaan.

Tegelijkertijd betekent deze transversale aanpak een ware verandering in de organisatiecultuur van elk bestuur.

De werkgewoonten en -instrumenten, overleg- en validatieprocessen en het verzamelen en delen van informatie tussen besturen hebben allemaal ingrijpende veranderingen ondergaan, die een aantal aanpassingen en zeker ook toekomstgericht denken vereisen. We moeten er ook voor zorgen dat alle organisaties die dat voor alle organisaties die betrokken zijn bij Shifting Economy aan de noodzakelijke voorwaarden is voldaan om volledig bij te dragen aan het werk dat de afgelopen twee jaar in gang is gezet.

Tot slot heeft deze ontzuilende aanpak zijn vruchten afgeworpen, zoals blijkt uit een aantal sleutelprojecten die het keurmerk "Shifting Economy" dragen – de implementatie van de voorbeeldigheid en de daaruit voortvloeiende heroriëntering van de gewestelijke economische instrumenten; de ondertekening van de Green Deal Stadslogistiek; de forse uitbouw van het label Ecodynamische Onderneming, de vernieuwing van de website hub.info; het AGILE-platform, om er maar een paar te noemen – en die zeker werden verrijkt door interbestuurlijke samenwerking. Toch lijkt het logisch dat de samenstelling van deze thema's in de toekomst zou kunnen evolueren, afhankelijk van het geval, met als doel bepaalde thema's nog verder te ontzullen of bijvoorbeeld nieuwe thema's of sectoren die meer aandacht verdienen aan bod te laten komen.

2

Een omvangrijke maar gevarieerde governance met meerdere actoren, die tal van domeinen van het Brusselse economische beleid bestrijkt

Doordat de Shifting Economy-strategie door meerdere betrokken partijen wordt gedragen, bestaat de governance uit verschillende lagen, elk met hun eigen specifieke bestuursorganen. Dit is ontegenzeggelijk een sleutelfactor voor de succesvolle uitvoering van de strategie. Het grotere aantal dialoogfora is weliswaar een goede zaak, omdat hierdoor goede praktijken en ervaringen kunnen worden uitgewisseld, flexibeler kan worden gereageerd op eventuele knelpunten en bestaande wisselwerkingen kunnen worden verzilverd in plaats van onnodig dubbel werk te doen, maar het vormt ook een uitdaging omdat het tijdrovend kan zijn, met name op het vlak van coördinatie.

Door niet alleen sectorale aandachtspunten en bestaande plannen, maar ook alle gewestelijke hefboomen voor economisch beleid samen te brengen, ontpopt Shifting Economy zich als een echte overkoepelende strategie, die zichzelf de middelen verschaft om haar ambities te verwezenlijken: het economische beleid wederzijds versterken en afstemmen op de klimaatdoelstellingen. Het feit dat Shifting Economy zo'n breed domein bestrijkt, is bovenal een groot pluspunt, maar blijven toezien op de samenhang van de strategie als geheel vormt een aandachtspunt. In de twee jaar na de start van de strategie waren de inspanningen er vooral op gericht ervoor te zorgen dat alle besturen die rechtstreeks betrokken zijn bij het aansturen van de strategie zich deze eigen hebben gemaakt. Met het oog op de toekomst lijkt het echter wenselijk Shifting Economy uit te breiden met nieuwe actoren, met name op het vlak van werkgelegenheid en opleiding, twee aspecten die onlosmakelijk verbonden zijn met een succesvolle economische transitie. Het betrekken van andere besturen, die bijvoorbeeld de reeds bestaande dynamieken zouden kunnen versterken, zou ontegenzeggelijk bijdragen aan een nog grotere impact van Shifting Economy. Het is wel essentieel om te benadrukken dat een verruiming van de governance alleen mogelijk is met een duidelijk politiek mandaat en transparante bestuurspraktijken.

3

Zo veel mogelijk mensen overtuigen van de opportuniteiten en voordelen van de transitie

Het concept van de economische transitie wordt vrij duidelijk gedefinieerd in het strategische referentiedocument van de Shifting Economy: het doel is te convergeren naar een koolstofarme, regeneratieve, circulaire, sociale, democratische en digitale economie en tegelijkertijd de Brusselaars aan het werk te helpen. Maar toegepast op de economische actoren kan die definitie op heel wat verschillende manieren worden ingevuld. De ecologische en sociale uitdagingen zijn immers niet voor elke sector of onderneming dezelfde. Rekening houdend met het feit dat de overgrote meerderheid van het Brusselse economische weefsel bestaat uit zeer kleine ondernemingen en zelfstandigen, kan er geen grote transitiebeweging in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op poten worden gezet zonder te benadrukken dat de economie de nodige robuustheid moet

hebben om de schokken van de klimaatverandering op te vangen. De argumenten die de transitie voorstellen als een rationele economische keuze die ook kansen biedt om de positie van de ondernemingen in de veranderende markten te versterken, moeten dus meer bekendheid krijgen en tegelijkertijd, om gehoord te worden, ook echt aanleunen bij de dagelijkse realiteit en de bekommernissen van deze ondernemers en verschillende sectoren in Brussel.

Het juiste publiek op de juiste manier bereiken is daarbij essentieel. Zoals in dit activiteitenverslag wordt beschreven, heeft het gewest zowel een uitgebreid openbaar aanbod om ondernemingen te ondersteunen in hun transitieproces, als toonaangevende contacten voor transitievraagstukken. Al te vaak zijn deze diensten echter nog te weinig

bekend bij de economische actoren. Er moet dus nog veel werk worden verzet om de overheidsacties meer zichtbaarheid te geven door de samenwerking met de sociale partners, die al nauw betrokken zijn bij het aansturen van de strategie, te versterken.

Aan de andere kant is economische transitie vandaag de dag niet langer voorbehouden aan een handvol uitschieters. Er is momenteel een echte beweging aan de gang in het BHG, met talloze succesverhalen die - vanuit het oogpunt van het bedrijfsleven - aantonen dat er wel degelijk economische en financiële voordelen verbonden zijn aan het verduurzamen van economische activiteiten. Dit is een kans om nog meer ondernemingen te inspireren om de sprong te wagen, maar ook om Brussel en zijn ondernemerstalent tot ver buiten de gewestgrenzen in de verf te zetten.

Dit is dan ook precies het doel van de Shifting Economy Week, het jaarlijkse topevenement van de strategie, dat voor zijn derde editie in 2023 - gespreid over 6 evenementendagen en 48 aangeboden activiteiten - ongeveer 1.450 deelnemers samenbracht die de uitdagingen van de economische transitie wilden bespreken en meer te weten wilden komen over de oplossingen en de steun die beschikbaar zijn voor de economische transitie. Hoewel dit soort evenementen de gelegenheid biedt om gezamenlijk de belangrijke stappen te vieren die zijn gezet in de transitie van ons gewest, moeten ze, zoals hierboven aangegeven, niettemin worden aangevuld met andere communicatiekanalen, specifiek voor de doelgroepen die het verst van de transitie af staan.

4

De economische transitie van het gewest kan alleen hand in hand met de privésector worden bereikt

Zoals hierboven vermeld werd er tijdens de eerste twee jaar van de Shifting Economy hard gewerkt om een solide basis op te bouwen door ervoor te zorgen dat de bij de strategie betrokken besturen zich deze toe-eigenen. Dit is een logische keuze, vooral omdat de tijdshorizon van de Shifting Economy zich uitstrekt tot 2030. Dit betekent wel dat de strategie haar partnerschap met de doelgroep, de privésector, moet kunnen versterken.

Nu de strategie een meer voldragen fase heeft bereikt, lijkt het gepast om in de toekomst de partnerschappen met de privésector te versterken, te beginnen met de prioritaire sectoren van de Shifting Economy. De bedrijfsfederaties zouden hiervoor de voornaamste partners kunnen zijn, naar het voorbeeld van de uitstekende samenwerking met de federaties UCM, Unizo en BECI in het kader van de Shifting Economy Week, die onmiskenbaar heeft geholpen om van het evenement een groot succes te maken en om de openbare en privésector dicht bij elkaar te brengen.

De transitie is een hele opgave, waarbij het misschien verleidelijk is om die "van alle kanten" aan te pakken gezien de urgentie van de situatie. Het is echter belangrijk om duidelijk prioriteiten te stellen voor het werk dat verricht moet worden en ervoor te zorgen dat de tijd en middelen die geïnvesteerd worden in het ontwikkelen van nieuwe partnerschappen

een doel hebben dat duidelijk is voor alle betrokken partijen.

Zoals uit verschillende geslaagde initiatieven blijkt, is het echter ook belangrijk om flexibel te zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat, afhankelijk van de kansen die zich voordoen, alle belanghebbenden in een bepaalde sector snel bij elkaar moeten kunnen worden gebracht om een concreet en pragmatisch antwoord te bieden op een bepaalde problematiek. Overheden kunnen een echte katalysatorrol opnemen als deze dynamieken aanwezig zijn. Voedselverspilling, stadslogistiek en circularisering in de bouwsector zijn maar een paar voorbeelden, maar deze gerichte benaderingen hebben echte verbintenissen en resultaten opgeleverd en de weg vrijgemaakt voor een nog intensievere samenwerking in de toekomst.

5

Het BHG is geen eilandgebied

Bij het bespreken van de toekomst van de Shifting Economy in dit laatste deel van het verslag hebben we zowel de mogelijkheid genoemd om de governance van de strategie in de toekomst uit te breiden naar nieuwe Brusselse besturen, als de mogelijkheid om meer partnerschappen aan te gaan met de privésector.

Gezien de specifieke aard van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - een dichtbevolkt stadsgewest, de hoofdstad van België en van de Europese Unie en een economisch centrum waar elke dag honderdduizenden pendelaars naartoe reizen - is het duidelijk dat de impact van het beleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verder reikt dan enkel de gewestgrenzen. Het omgekeerde is natuurlijk

DE HAND IS BIJ DEZE UITGESTOKEN!

Op termijn en naar het voorbeeld van andere gewesten zou de privésector bijvoorbeeld samen met de openbare sector bepaalde sleutelgebieden of -maatregelen van de strategie kunnen leiden.

ook waar. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is immers geen vacuüm en bepaalde hefbomen die een antwoord kunnen bieden op bepaalde uitdagingen die specifiek zijn voor het gewest - denk maar aan de verkeerscongestie, de grondschaarste, de effecten van de opwarming van de aarde in stedelijke gebieden, enz. - overstijgen soms de strikt gewestelijke bevoegdheden.

Deze uitdagingen vereisen overleg met de andere beleidsniveaus, in hiervoor bestemde dialogofoora. De economische transitie is de uitdaging van onze eeuw en het is een illusie om te denken dat de ingrijpende veranderingen die de opwarming van de aarde met zich meebrengt enkel lokaal kunnen worden aangepakt.

**shifting
economy.brussels**

ENSEMBLE, VERS L'ÉCONOMIE DE DEMAIN
SAMEN OP WEG NAAR DE ECONOMIE VAN MORGEN